

Akademie HUSPOL

PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD

COLLECTION OF ABSTRACTS

**International scientific-practical conference
(Kunovice, Czech Republic, September 21-22, 2023)**

ПРОГРЕСИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Міжнародна науково-практична конференція
(Куновіце, Чеська Республіка, 21-22 вересня 2023 року)**

Kunovice 2023

*Recommended for publication
by the Academic Council at
Akademie HUSPOL
September 25, 2023 (Protocol № 43)*

Progressive research in the modern world: collection of abstracts of International scientific-practical conference, Kunovice, Czech Republic, September 21-22, 2023. Kunovice : Akademie HUSPOL, 2023. 79 p.

Прогресивні дослідження у сучасному світі: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка, 21-22 вересня 2023 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2023. 79 с.

ISBN 978-80-7314-413-5

ISBN 978-617-8094-12-6

The collection of abstracts contains the reports of participants of the International scientific-practical conference "Progressive research in the modern world ", which was held by the Akademie HUSPOL (Czech Republic) with the assistance of the NGO "European Institute for Further Education" on September 21-22, 2023. The conference is dedicated to solving current problems in ensuring innovative development and finding ways to improve the legal practice of Ukraine and the Czech Republic.

Sborník abstraktů obsahuje zprávy účastníků Mezinárodní vědecko-praktické konference "Progresivní výzkum v moderním světě", kterou pořádala Akademie HUSPOL (Česká republika) za asistence nevládní organizace „Evropský institut postgraduálního vzdělávání“ 21-22.9.2023. Konference je věnována řešení aktuálních problémů při zajišťování inovativního rozvoje a hledání cest ke zlepšení právní praxe Ukrajiny a České republiky.

Збірник містить матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Прогресивні дослідження у сучасному світі», яка була проведена Академією ГУСПОЛ (Чеська Республіка) за сприяння ГО «Європейський інститут післядипломної освіти» 21-22 вересня 2023 року. Конференцію присвячено розв'язанню актуальних проблем в забезпеченні інноваційного розвитку та пошуку шляхів удосконалення правової практики України та Чехії.

ISBN 978-80-7314-413-5

ISBN 978-617-8094-12-6

©Akademie HUSPOL, 2023

© I. Kopotun, 2023

© S. Petkov, 2023

Mgr. Pavel Polían

Jednatel, statutární zástupce Akademie Huspol

Уважаемые коллеги!

Искренне поздравляю Вас с началом работы Международной научно-практической конференции!

Мне приятно, что организаторами конференции выступили Академия ГУСПОЛ и Общественная организация «Европейский институт последипломного образования», ведь мы выпускаем будущих юристов и повышаем квалификацию высококвалифицированных специалистов.

Сегодня в современном мире существует множество проблем, которые должны затрагивать мысли всех тех, кто имеет отношение к научным исследованиям. Реальные проблемы, которые возникают перед человечеством, куда более сложные, чем научные. Современная наука не в состоянии их кардинально решить. Важной причиной этому является разобщенность научных дисциплин. Элементарная синхронизация научных исследований дала бы действующий эффект.

Целью нашей конференции является именно разработка теоретических и практических аспектов обеспечения междисциплинарности научных исследований в контексте глобального развития и выделение конкретных мер обеспечения таких исследований на базе существующего международного опыта.

Вместе с Вами, дорогие коллеги, мы обоснуем основные теоретико-методологические подходы к развитию междисциплинарных научных исследований в условиях глобальных опасностей и угроз.

Учитывая то, что научная конференция является не только возможностью для обмена мыслями и апробирования своих теоретических наработок её участниками, но и прекрасным поводом для новых знакомств, надеюсь, что у Вас будет возможность для неформального общения с целью обмена опытом для решения в дальнейшем существующих проблем.

Радует то, что к работе на конференции откликнулись как отечественные, так и зарубежные ученые. Важно, чтоб научная дискуссия стала плодотворной для ученых, преподавателей, докторантов, аспирантов, магистров, а её результаты имели реальную общественно-политическую пользу.

Ігор Копотун

*Доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
Проректор з міжнародних зв'язків Akademie HUSPOL*

Шановні колеги!

Сьогодні світ загалом переживає непрості часи. У сучасних умовах, наповнених суспільно значущими, а іноді й трагічними подіями, проведення Міжнародної науково-практичної конференції є знаковою подією міжнародного права, управління, філософії, педагогіки та інших дисциплін.

Міждисциплінарні дослідження стають сучасною науковою областю, що активно зростає. Як правило, під цим поняттям ховається вирішення наукових проблем шляхом інтеграції знань та методів із різних наукових галузей. Саме такі дослідження розглядаються як одна з можливостей для здійснення наукових проривів та розробки принципово нових способів вирішення найважливіших проблем сучасності.

Загальносвітовий досвід демонструє, що без тісної співпраці між вченими різних напрямів розвиток сучасної науки є практично неможливим. Дискусії та переговори з європейськими, вітчизняними та американськими колегами показують, що так звані «чисті науки» не мають жодних шансів отримати фінансування з боку наукових фондів тощо. Разом з традиційними небезпеками та загрозами – війнами, політичною нестабільністю, природними катаклізмами – з'явилися нові у вигляді поширення міжнародного тероризму та злочинності, пандемії коронавірусної інфекції COVID-19, значного погіршення екологічного стану довкілля людини, наркоманізації та алкоголізації населення багатьох країн, масштабних техногенних катастроф та аварій, зміни клімату на Землі, вичерпання природних ресурсів тощо.

Метою нашої конференції є пошук, а також аналіз можливих шляхів та нових підходів до вирішення глобальних та національних проблем в умовах сучасного світу шляхом міждисциплінарних досліджень.

Саме проведення нашої Міжнародної науково-практичної конференції, у якій взяли участь міжнародні представники академічної та вузівської науки, говорить про значний потенціал науки та освіти. Очевидно, що вирішення більшості важливих та складних питань можна досягти лише спільними зусиллями представників міжнародних наукових шкіл. Давайте разом прагнути досягнення нашої спільної мети.

Бажаю учасникам конференції активної та плідної роботи!

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНЕ-
ВИКОНАВЧЕ ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА
КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

Mgr. Pavel Polían

*Jednatel, statutární zástupce Akademie HUSPOL
Kunovice, The Czech Republic*

**THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION
CRIMES**

Institutes of criminal law have come a long way of their historical formation. They did not occur simultaneously, but are the result of the adaptation of this branch of law to the conditions of a social situation that is constantly changing. It should be noted that the institute of exemption from criminal liability does not commit the decriminalization, but frees certain persons from liability for the crime, that they committed. Therefore, the exemption from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of her innocent. Some grounds for exemption from criminal liability are not rehabilitated certain in the CC of Ukraine. The forms and types of positive behaviour are legally enshrined and in case of execution it by person in full, it should be a “incentive” reaction from the state as an exemption from criminal liability.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

The general ground for the exemption of a person who committed a crime from criminal liability for corruption crimes under the norms of the Special part of the CC of Ukraine is the inappropriate involvement of him in court liability and the enforcement of coercive measures of criminal-law influence to him. In resolving the issue of exemption from criminal liability, not only a criminal act and a number of legally significant circumstances related to its implementation, but also the characteristics of the guilty person and his conduct before or after the commission of the crime shall be assessed.

In the theory of criminal law, the following scientists paid much attention to studying the problem of exemption from criminal liability: Yu. V. Baulin, A. I. Boitsov, Ya. M. Brainin, K. K. Vavylov, B. Vittenberg, L. V. Golovko, T. T. Dubinin, S. Kelina, N. F. Kuznyetsova, S. N. Sabanin, V. V. Skibitskyi and others. Recently, some types of exemption from criminal liability at the level

of the dissertation were investigated by M. Ye. Grigorieva, A. A. Zhitniy, P. V. Khryapinskyi and others.

The criminal-law institute is a normative decorated structural element of the criminal law field. The signs of this institution should be the considered idea-normative and appropriate to him social meaning. The second sign of the institute is the plurality of norms that make up it. The third sign of the criminal law institute is its focus on solving detailed intra-industry problems and external social tasks for the indicated sphere of policy.

Today one of the trends of criminal legislation can be called the rationing of cross-sectoral institutes. This is due to the fact that the individual elements of the criminal-law methods of management are “superimposed” on the subject of another branch of law or are the result of applying to the regulation of criminal law relations methods of other branches of law.

Despite the use of blanket dispositions in criminal law, in many cases we precisely can talk about inter-branch institutions. One of the most striking examples is the institute of criminal liability for corruption crimes. This institute can and should, in our opinion, be considered cross-sectoral. In V. M. Kyrychka’s opinion, two groups of features are characteristic of corruption crimes: a) the composition of the crime provided for by the CC; b) the signs of a corruption offense are stipulated in art. 1 of the Law of Ukraine “On prevention of corruption” of October 14, 2014. Similarly is opinion of V. M. Kuts, who points out that a corruption crime is a socially dangerous act that contains signs of corruption and corruption offence, what is envisaged in the special part of the Criminal Code of Ukraine. I. Ye. Mezentseva defends the same position.

In addition, the cross-sectoral nature of the specified institute is due to the relationship with the criminal-procedural norms, which in many respects determine the direct practical implementation of special types of exemption from criminal liability for corruption crimes. The procedural ground for termination of a criminal prosecution is the execution of a guilty set of necessary and sufficient conditions (or the form and type of positive behaviour of the perpetrator, or the circumstance were preceding the commission of a crime) included in the construction of relevant norm of exemption. Taken together, they testify to the lack of expediency to lay the claiming all legal arising for the perpetrator from the criminal acts committed the official condemnation of a person and recognition him to be a criminal, his appointment of a punishment, the availability of criminal record. The procedural form of wrapping a similar ground is the decision of the authorized authority contained in the resolution (adopting) on the termination of criminal prosecution. The issue of exemption a person from criminal liability in special cases can be resolved both at pre-trial stages and in the order of preliminary hearing of materials of criminal proceedings and in court proceedings.

One of the most urgent reasons for application of the institute to exempt from criminal liability for corruption crimes is the subject's voluntary notification of a crime committed by him to the relevant official.

A number of articles of the CPC provides answers to questions about an authority whose servant is endowed with the right to report suspicion. In particular, according to part 4 of art. 22 CPC the prosecutor reports to a person about suspicion of committing a criminal offense. In cases provided for by the CPC, a person may be informed of a suspicion of committing a criminal offense by an investigator in agreement with the prosecutor. Consequently, the authorities from whose official is entitled to report suspicion under the law are the Procuracy (article 11 (2), 36 of the CPC), Interior, Security, bodies supervising the observance of tax legislation, state investigation bureau, investigating officers of investigative units of performing preliminary inquiries and carrying out pre-trial investigation (art. 38 CPC), and authorized to notify the person, in agreement with the prosecutor, of suspicion (paragraph 6 of article 2, 40 of the CPC).

That is, the addressee of the voluntary notification should be the inquiry authority, investigator, prosecutor, judge or court (including special anti-corruption bodies such as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, etc.), and the content of the notification should include information about crime.

It should be clarified within what much time a person should report a crime committed by this person – given bribery of an employee of an enterprise, institution or organization – in order to be exempted from criminal liability. According to art. 214 of the CPC of Ukraine, the investigator, the prosecutor immediately, but not later than 24 hours after the submission of the application, the notification of a criminal offense committed or, after an self-identification of him from any source of circumstances that may indicate the commission of a criminal crime, is obliged to make the relevant information to the a single register of pre-trial investigations and initiate an investigation (part 1). Pre-trial investigation commences from the moment of entering information into the Unified Register of pre-trial investigations. The provisions about the Unified Register of Pre-trial Investigations, the procedure for its formation and maintenance are approved by the General Prosecutor's Office of Ukraine, with the consent of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the SBU, the body, that supervising the compliance with tax legislation (part 2). The carrying out pre-trial investigation before the entering of information in the register or without such an entering is not allowed and entails the liability established by law (part 3).

Consequently, information about the crime should be made immediately, but not later than 24 hours, into the Unified Register of Pre-trial Investigations. This register is in accordance with the Regulation on the procedure for conducting the Uniform Register of Pre-trial Investigations, approved by the order of the General Prosecutor of Ukraine № 69 dated August 17, 2012 (with the changes approved by the orders of the General Prosecutor of Ukraine dated November 14, 2012, № 113,

dd. 25.01.2013, № 13, dated 25.04.2013 № 54, 09.09.2014 № 95) and is created, in particular, with the purpose of providing a uniform record of criminal offenses.

In other words, only the data of this Register document the fact of the committed crime.

Consequently, the development of a dismissal institution, which is rooted in on the mechanisms of customary law, procedures and principles of complex social technology will, moreover, allow reduce the costs of prosecution for minor acts and minor crimes, which are necessary for the organization of the fight against serious corruption crimes, as well as to reduce extremely high overload of courts and investigation. In connection with this, it is proposed to provide for the following general conditions: the voluntary notification; an active assistance in the disclosure of crimes (including detection, prevention for and investigation); the first committing a corruption crime; the compensation for damages (if any). The specified conditions only in the complex form are the basis for exemption from criminal liability. Therefore, the release from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of him innocent.

The article argues that the institute of exemption from criminal liability for corruption crimes refers to intersectoral. Such a classification determines the mechanism of application, which certainly is related to the norms of criminal-procedural and anti-corruption legislative acts.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

A detailed characteristic of the conditions for exemption from criminal liability for corruption crimes allowed focusing on the practical application of these norms by the judicial-investigative bodies. The voluntariness of notification of a corruption crime (stipulated by articles 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 of the CC of Ukraine) is a primary condition for the exemption of a person from criminal liability. This requires the establishment of the fact of voluntariness, with separating motives that play a minor role and may be different.

In determining active assistance for the disclosure of a corruption crime, a guilty person needs to commit actions that would confirm this fact. The actions can be different and objectively depend on the circumstances of the crime, for example, a notification about the place of storage of the subject of the crime (unlawful benefit) or about other participants who were involved in its commission, the finding of property and other values obtained in a criminal way.

For the saving of the forces and means of criminal justice, we recommend to set forth such explanations in the resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine to have the same understanding and application of a special exemption from criminal liability for corruption crimes.

It is useful to extend the possibility of applying a special exemption by establishment a single incentive norm in the CC of Ukraine, which would be extended to a more numerous group of corruption crimes.

References:

1. Lykhova S. Ya. Rozvytok kryminalno-pravovykh institutiv v Ukraini na suchasnomu etapi. URL : <http://conference.nau.edu.ua/index.php/TL/PRAVVYIMIR/paper/viewFile/1498/879>
2. Kyrychko V. M. Kryminalna vidpovidalnist za koruptsiu. Kharkiv : Pravo, 2013. S. 14.
3. Pro zapobihannia koruptsii : Zakon Ukrainy vid 14 zhovt. 2014. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. Kurs uholovnoho prava. Obshchaia chast. T. 2. Uchenye o nakazanyy : uchebnyk dlia vuzov / pod red. d-ra yuryd. nauk, prof. N. F. Kuznetsovoi y dr. Moskva : ZERTsALO, 1999. S. 35.
5. Mezentsseva I. Vyznachennia predmeta koruptsiinykh zlochyniv. Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. 2014. № 5. S. 76–81. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_5_13
6. Osadchyi V. I. Kryminalno-pravova kharakterystyka ta kvalifikatsiia pidkupu pratsivnyka pidpriemstva, ustanovy chy orhanizatsii (st. 354 KK Ukrainy). Yurydychnyi visnyk. 2015. № 2 (35). S. 147.
7. Postanovlenye Plenuma Verkhovnoho Suda Rossyiskoi Federatsyy ot 9 yiulia 2013 h. № 24 “O sudebnoi praktyke po delam o vziatochnychestve y ob ynykh korruptsyonnykh prestupleniyakh”. URL : <http://www.rg.ru/2013/07/17/verhovny-sud-dok.html>
8. Sabanyin S. N. Nekotorye problemy zakonodatelnoi rehlamentatsyy spetsyalnykh vydov osvobozhdeniya ot uholovnoi otvetstvennosti. Yurydycheskaia nauka y pravookhranytelnaia praktyka. 2012. № 2. S. 59–66.
9. Ozhegov S. Y. Tolkovy slovar russkoho yazyka. Moskva : [b. y.], 1995. S. 647.
10. Antonov A. H. Deiatelnoe raskaiane kak osnovanye osvobozhdeniya ot uholovnoi otvetstvennosti : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk / Antonov A. H. Tomsk, 2000. S. 17

Копотун І. М.

*Доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
Проректор з міжнародних зв'язків, Akademię HUSPOL,
м. Куновіце, Чеська Республіка*

НАДЗВИЧАЙНІ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ

Варто зазначити, що надзвичайні події кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах (втечі, захоплення заручників, масові заворушення, умисні вбивства) завжди були актуальною проблемою. Навіть сучасні системи ізоляції, охорони та нагляду за засудженими не можуть забезпечити виняткову безпеку у кримінально-виконавчих установах. Це, на нашу думку, пояснюється існуванням специфічних факторів, які пов'язані з діяльністю кримінально-виконавчих установ.

Справа в тому, що вивчення злочинної поведінки та її джерел здійснюється на трьох рівнях – загальному, особливому і одиничному. При вивченні походження злочинного на загальному (на рівні злочинності взагалі) і особливому рівнях (на рівні окремих видів, груп злочинів) у спеціальній літературі виділяють криміногенні фактори (детермінанти, обставини), а на рівні одиничного (на рівні конкретних злочинних діянь окремих людей) – причинно-наслідкові комплекси.

Вагомий внесок у наукове дослідження кримінально-правових, кримінологічних та кримінально-виконавчих засад надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах зробили Г. А. Аванесов, Ю. М. Антонян, Ю. В. Баулін, О. М. Бандурка, В. Т. Білоус, І. Г. Богатирьов, В. В. Василевич, В. Б. Василець, В. В. Голіна, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, В. Є. Квашиш, А. В. Кирилюк, О. Г. Колб, В. Я. Тацій, П. Л. Фріс, Ю. С. Шемшученко, В. І. Шакун та ін.

Метою статті є дослідження наукових засад визначення факторів, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру.

Пристаючи до аналізу зазначених підходів, слід зазначити, що Г. Г. Зуйков у сукупності причин і умов, що сприяють вчиненню злочину, виділяє: а) безпосередню причину вчинення злочину; б) умови, що сприяли дії безпосередньої причини в конкретному злочинному посяганні; в) обставини, що сформували безпосередню причину і що є, таким чином, причинами безпосередньої причини [1, с. 3–18].

Однією з ключових проблем кримінології, що має важливе теоретичне і практичне значення, було і залишається вивчення причин злочинності як у

цілому, так і окремих її видів. Без такого вчення було б безглуздом дослідження не тільки даного явища, але і особи злочинця, проблем запобігання злочинності.

Теорія причинності у кримінології має методологічне значення і значною мірою визначає сенс і зміст правової природи злочинності, соціальної сутності особи злочинця, сприяє розробленню заходів запобігання вчиненню злочинів і вирішенню інших кримінологічних проблем. Причини та умови злочинності, як відомо, являють собою систему соціально-негативних явищ і процесів, що детермінують злочинність як свій наслідок. Причини злочинності визначаються реальними умовами життя людей, в основі яких – суперечності суспільства.

Раніше існувало механістичне уявлення про діючу і недіючу причини. Але тільки діюча причина в концепції діалектичного детермінізму і є причиною, хоча Г. В. Ф. Гегель зазначав, що причина є причиною остільки, оскільки вона породжує певну дію і якщо «причина згасає в своїй дії, так само згасає і дія, бо вона є лише виявленням причини» [2, с. 216].

Під впливом однакових причин існує велика кількість різних умов, що породжує неоднакову поведінку різних людей. Це ускладнює передбачення подальшої поведінки засуджених, які схильні до вчинення різного роду надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах. У розрізі дослідження, це виявляється у тому, що існують різні форми злочинної діяльності, хоча причини можуть бути однаковими.

До характеристик причинності В. М. Кудрявцев відносить всезагальність, незворотність, просторову та часову безперервність. Причини та умови можна співвідносити таким чином: причина створює реальну можливість визначених наслідків, для настання яких необхідні ще певні умови. Самі по собі умови породжувати наслідки, призводити до них не можуть, але у відповідній ситуації сприяють реалізації дії причини.

Причини злочинності коріняться в соціальному ладі суспільства й обумовлені матеріальними й ідеологічними умовами життя людей. Людина не з'являється на цей світ із вродженими біологічними, расовими чи іншими ознаками злочинця, а стає ним через збіг несприятливих обставин, що, однак, не знімає з неї відповідальності за антигромадську поведінку. Слід враховувати особливості психології конкретної особи, які формуються й змінюються під впливом умов життя та виховання. Зміни структури та характеру злочинності залежать від різних соціальних умов, явищ і процесів (наприклад, від міграції й вікового складу населення, рівня освіти, культури й виховання людей, від економічної характеристики конкретних територій, від сформованих національних традицій, моралі, звичок, звичаїв) [3, с. 294].

При вивченні питання про виявлення причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах

необхідно враховувати, що останнє складає основу перевірки заходів запобіжного впливу. Цілком справедливо у літературі підкреслюється, що причини злочинності виступають найвищим рівнем широкої системи джерел антисоціальної поведінки. Відповідно до цього, процес запобіжного впливу має спрямовуватися на джерела і причини злочинності, причини і умови конкретних злочинів та фактори, що сприяють формуванню особистості.

Слід зазначити, що виявлення та вплив на причини і умови надзвичайних подій кримінального характеру – це складна система організаційних дій різних підрозділів і служб кримінально-виконавчих установах.

На початковому етапі дослідження причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах необхідно підкреслити, що істотне значення для з'ясування об'єктів запобіжного впливу має визначення і конкретизація самих понять причин злочинів і умов, що сприяють їх вчиненню. За наявності єдиної методологічної основи пояснення загальних причин злочинності, і, отже, успішного впливу на них необхідний більш предметний аналіз криміногенних факторів, які сприяють надзвичайним подіям кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах, у певних регіонах, при певних обставинах і т. ін. Саме такий підхід, відповідно до якого групується сукупність злочинів за об'єктом посягання, дозволяє досягти найбільшої «відчутності» досліджуваних явищ, цілеспрямовано впливати на конкретні злочини та їх суб'єктів, вживати заходів, що перешкоджають самодетермінації злочинності.

Разом із тим, при аналізі причин і умов злочинності в цілому та надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах зокрема, як об'єкта запобіжного впливу, ми з'ясували, що вони перебувають у тісному взаємозв'язку.

Насправді, деколи вельми складно установити причинно-наслідковий механізм і відокремити причини від умов як самостійні елементи цього механізму. Більш детальну конкретизацію об'єктів запобіжного впливу можна провести шляхом аналізу умов, що сприяють учиненню конкретних видів злочинів і причин їх вчинення. Тут варто враховувати, що однорідність злочинів веде до схожості об'єктів запобіжного впливу. Більше того, при аналізі причин і умов, що сприяють вчиненню конкретних видів злочинів, які належать до родового поняття «надзвичайні події кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах», враховуються не тільки об'єктивні явища, але і суб'єктивна мотивація вчинення того або іншого злочину.

Отже, умови вчинення конкретних видів злочинів носять об'єктивний характер. І хоча вони самі по собі не викликають злочинну діяльність, проте здійснюють певний вплив на кількісні і якісні показники злочинності. Причини ж вчинення конкретного злочину (у нашому випадку – різні злочинні прояви надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах) за своїм змістом носять суб'єктивний

характер, виявляються через вольову поведінку людей. Це означає, що причини є внутрішньою силою, що виникає не тільки під впливом криміногенних факторів, але і з урахуванням індивідуальної свідомості людини, її моралі, ставлення до існуючого порядку, норм співжиття. Вважаємо, що не менше значення мають і особистісні риси засудженого, який вчиняє конкретний злочин: рівень інтелектуального розвитку, психологічна стійкість, емоційність і т. ін.

Необхідність розмежовувати причини надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах і умови, що сприяють цим злочинам, безперечна. Дослідження причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах розкриває природу цих злочинів, пояснює їх походження, показує, від чого вони залежать, що сприяє їх розповсюдженню. Тільки на основі подібних знань можна забезпечити ефективну боротьбу з цим видом пенітенціарних злочинів, передбачати можливі зміни, визначати і здійснювати необхідні заходи запобігання надзвичайним подіям кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах.

Ми дотримуємося позиції кримінологів, які вважають, що різне розуміння детермінант злочинності веде до плутанини і виникнення у свідомості практичних працівників нігілізму до подібного роду суджень. Це викликає не завжди обґрунтовані судження, пов'язані з приниженням ролі науки кримінології і виконуваних нею відповідних функціональних суспільно важливих ролей [4, с. 54].

У зв'язку з викладеним вище, виявляється цілком обґрунтованим використання альтернативного терміну «фактор» [5, с. 109]. Саме тому у нашому дослідженні ми використовуємо поняття «фактори, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру».

Список використаних джерел:

1. Зуйков Г. Г. К вопросу о понятии причин преступления и условий, способствующих его совершению : *Вопр. Предупреждения преступности*, 1965. С. 3-18. Вып. 2.
2. Криминология. Словарь-справочник / сост. Х. Ю. Кернер; пер. с нем. В. Н. Кигас; отв. ред. пер. А. И. Долгова. : 4-е полн. перераб. изд. справочника Эгона Рессмана по криминологии для практикующих криминалистов. М.: Норма, 1998. 391 с.
3. Юридический энциклопедический словарь / ред.-упоряд. А. Я. Сухарев. М.: Норма, 1984. 294 с.
4. Кириллов С. И. Несовершеннолетние преступники: повторные грабежи и разбои. Учебное пособие. Коломна: Коломенский государственный педагогический институт, 1998.
5. Аванесов Г. А. Криминология и социальная профилактика. М.: Академия МВД СССР, 1980. 526 с.

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ; ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ; ПОЛІТОЛОГІЯ; ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Кононенко Т. В.

*докторка філософських наук, професорка,
професорка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: СЕКТОР БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ

Гендерна рівність є однією з найважливіших умов забезпечення прав і свобод особистості, функціонування громадянського суспільства та правової держави. Вона передбачає рівний правовий статус різних статей і гендерів, збалансованість можливостей їх участі в економічній, політичній, соціальній і культурній сферах суспільного життя, забезпечення рівних умов для саморозвитку та самовираження, відсутність обмежень або привілеїв за ознакою статі та гендеру.

Саме право закріплює та забезпечує гендерну рівність як стандарт цивілізованих відносин між жінкою та чоловіком. Т. М. Мельник [4] пропонує визнати існування гендерного права як комплексного правового інституту, що складається з правових норм, які встановлюють засоби забезпечення рівності прав людини незалежно від статі та гендеру, а також передбачають межі допустимих відмінностей у правах, залежно від статі та гендеру. Юридична наука дає правове тлумачення гендеру, методику, за якою проводиться аналіз чинного законодавства, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення. Формується гендерна юриспруденція як система поглядів на правові галузі з гендерних позицій, відбиття в правовій доктрині, законодавстві та судовому процесі принципу рівних прав і можливостей всіх статей і гендерів.

Не існує фемінного та маскулінного як природного та непохитного. Статусно-рольові характеристики не мають біологічного походження. Жінка та чоловік соціалізуються в суспільстві, де вже діють сформовані норми та цінності, що містять правила щодо гендерно-диференційованої поведінки. Традиційно чоловік поєднується з кар'єрою та владою, жінка – з домогосподарством і материнством. Як зауважує С. М. Оксамитна [4], гендерний розподіл праці є не просто диференціацією соціальних функцій між жінкою та чоловіком, а їх ієрархічним впорядкуванням. Види діяльності, які суспільство приписує чи очікує від представника певної статі, суттєво різняться за престижністю, рівнем оплати, керівними та владними

повноваженнями. Безумовно, чоловік посідає вищу позицію в системі соціальної ієрархії. Дослідниця акцентує ще один аспект. Має місце значно вище поціновування того, що створює людина, що пов'язано з цивілізацією та культурою, на протигагу створеному природою. Перше вважається більшою мірою притаманним чоловікові, друге – жінці. У цілому, гендерні стереотипи діють як когнітивні схеми, які управляють процесами опрацювання надаваної інформації таким чином, що людина сприймає, запам'ятовує й інтерпретує її відповідно до сформованих уявлень про фемінне та маскулінне.

Повномасштабне вторгнення акцентує як особливу вразливість, потрапляння насамперед жінок і дівчат у ситуації сексуального насильства та торгівлі людьми, так і зростаючу роль жінок у безпековому секторі, у складі військових і поліцейських сил, їх активне залучення до запобігання та регулювання конфліктів, підтримки та просуванню культури миру.

Внаслідок гендерних стереотипів сектор безпеки й оборони розглядається переважно як чоловічий. Це обумовлюється більшістю представників саме чоловічої статі, характером діяльності та типом професійних якостей. Як зауважує Д. А. Горбенко [2], жінка тут змушена вибирати між жіночністю та професіональним визнанням, жіночим або чоловічим гендером. Перший допомагає позбутися стресу від служби в межах чоловічого сектору, але знижує шанс на визнання професіоналізму; другий – навпаки, підвищує шанс на визнання жінки як професіонала, але вона перестас сприйматися як жінка, що створює проблеми при взаємодії.

О. В. Горбачова [1] й О. В. Давидова [3] також констатують, що під впливом специфічних чинників правоохоронної діяльності відбувається маскулінізація жінки як результат засвоєння суто чоловічого стереотипу поведінки, що становить зміст початкової професійної деформації. О. В. Горбачова зазначає, що жінці пропонується розвивати в собі чоловічі якості: жорсткість, наполегливість, авторитарність, схильність до знеособленого управління, емоційний аскетизм. Жінка стає жертвою дискримінаційних практик, поширюваних силовою структурою. Вона стикається з труднощами адаптації до умов служби в домінуючому чоловічому середовищі, несприйняттям її як повноцінного працівника, має меншу мобільність у кар'єрному зростанні, стає жертвою сексуального домагання тощо. Стратегії її поведінки в зазначеній ситуації, на думку О. В. Горбачової, є такими: 1) підкоритися стереотипам, виконувати другорядні ролі, ставитися до гендерної приналежності як до долі; 2) намагатися в процесі професійної діяльності довести, що жінка є кращою та перспективнішою, ніж колеги чоловіки; 3) обрати суто чоловічу модель поведінки. О. В. Давидова пише про андрогінію жінки-поліцейської, яка однаково успішно інтегрує в собі традиційні чоловічі та традиційні жіночі якості. Дослідниця трактує андрогінію як особистісну характеристику, не

пов'язану з порушеннями статевого розвитку, статевої та гендерної ідентичності. Розвинута андрогінія передбачає багатий арсенал і гнучкість гендерно-рольової поведінки, високі соціально-адаптивні здібності.

Служба жінки має позитивний зміст і є результативною. Жінка сприяє якості добору персоналу, покращує психологічний клімат у колективі, підвищує ефективність діяльності підрозділів, якість ухвалення управлінських рішень, довіру в очах громадськості, має більш високий рівень виконавчої дисципліни та більш низький рівень агресивності, є більш комунікабельною під час урегулювання конфліктної ситуації, її робота з жертвами насильства є незамінною [1; 2].

На думку Д. А. Горбенко, ключовими принципами реформування гендерних відносин у секторі безпеки й оборони, зокрема Національної поліції, є: вирішення проблем, що виникають через необхідність поєднання служби з домашніми обов'язками; протиріччя між інтересами державної служби та репродуктивною функцією жінки; дискусійність позитивного впливу психофізіологічних особливостей жінки на якість виконання професійних обов'язків (більш високий рівень емоційності, самокритичності та комунікабельності; розвиненість інтуїції, емпатії; більш високий рівень виконавчої дисципліни; більша схильність до робочих стресів; менша залежність від шкідливих звичок (алкоголь, куріння); менша фізична сила; більш низький рівень агресивності); розрив, що існує між декларацією рівних можливостей і реальним рівнем дискримінації; наявність сексуальних домагань на робочому місці; адаптація до умов роботи в чоловічому середовищі; проблемні питання в сфері соціальної та правової захищеності. За О. В. Горбачовою, це: врахування анатомічної різниці між статями, яка, проте, не є перешкодою для рівного підходу в професійній сфері; системний підхід до трансформації гендерних відносин, що має охоплювати головні аспекти забезпечення діяльності сектору безпеки й оборони, Національної поліції; мотивування залучених у перетворення сторін як одна з головних умов трансформації гендерних відносин, моніторинг гендерної ситуації.

Гендерна концепція розвитку передбачає суспільний і державний погляд на життєдіяльність всіх статей і гендерів як рівних, подолання всіх форм історичної несправедливості щодо ставлення до них і оцінки результатів їхньої діяльності, забезпечення умов для самовираження як рівних у правах, свободах, обов'язках і відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Горбачова О. В. Соціально-психологічні аспекти встановлення гендерного паритету в Національній поліції України. *Право і безпека*. 2016. № 4 (63). С. 128–132.
2. Горбенко Д. А. Сучасний стан і проблеми гендерної рівності в діяльності Національної поліції України. Розуміння маскулінності та гендерної рівності в секторі безпеки України та представлення результатів дослідження : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, Національна академія внутрішніх справ, 25 березня 2021 року. С. 71–75.

3. Давидова О. В. Гендерно виважений підхід до маскулінності особистості поліцейського. Розуміння маскулінності та гендерної рівності в секторі безпеки України та представлення результатів дослідження : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, Національна академія внутрішніх справ, 25 березня 2021 року. С. 77–81.
4. Основи теорії гендеру : Навчальний посібник. Київ : «К.І.С.», 2004. 536 с.

Єфремова Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Горяга О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

**ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО НА СВОБОДУ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ В
ІСТОРИКО-ПРАВОВІЙ НАУЦІ В ОДЕСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. І.І. МЕЧНИКОВА У 40-50-х РОКАХ XX
СТОЛІТТЯ**

Об'єктивне розуміння проблеми політичних репресій в СРСР є неможливим без глибокого переосмислення їхнього впливу на розвиток вищої освіти країни, адже там формується наукова еліта країни, громадянська та політична позиція особистості. Також, слід наголосити, що питання про захист права на свободу творчості і сьогодні продовжує лишатись актуальним. Рівень забезпечення цього права, можливості його реалізації та правомірність обмеження є показником розвитку демократії та важливим інструментом для боротьби з порушеннями прав людини у світі.

Важливо пам'ятати, що творча діяльність у сфері науки є безпосереднім проявом існування людини та основою суспільного прогресу. Отже, вивчення репресивної політики радянської держави у 30-х – початку 50-х років XX століття не втрачає своєї актуальності.

Метою цього дослідження є вивчення причин, завдань та форм порушення такого права людини, як право на свободу наукової творчості та пояснити вплив цього явища на розвиток історико-правової науки в УРСР доби Великого терору на прикладі діяльності вчених Одеського державного університету імені І.І. Мечникова (далі – ОДУ. Є.Н.) у повоєнний час. І хоча методи і принципи пізнання цієї проблематики можуть бути досить різними, значення досліджень такого роду є надзвичайно важливими в суспільстві, де намагаються боротись з порушеннями прав людини та расизмом. Такі знання, безумовно, сприятимуть і створенню ефективної системи вищої освіти та юридичної науки, які повинні ґрунтуватися на оригінальному історико-правовому фундаменті.

Як відомо, юридичний факультет в ОДУ було відновлено радянською владою, через гострий брак фахівців, лише у 1947. Отже, до появи

самостійної дисципліни «Історія держави і права СРСР» вивченням історії права частково займались вчені історичного факультету університету.

Ситуацію на історичному факультеті ОДУ до 1941 року можна частково уявити спираючись на слідчі матеріали у справі Дмитра Дмитровича Кіпарисова – декана історичного факультету університету. Між іншим він зазначив: «Рішенням обкому з викладацького складу історичного факультету були зняті як чужі люди з буржуазною психологією професори Гордієвський та Розенталь, доцента Ковбасюка позбавили кафедри і права читати курс по XX ст. З партії виключили доцента Сероглазова ..., якого я намагався захистити від критики студентів за помилки та партійної організації факультету, незгідної з моїми пропозиціями» [1, с. 266].

У 30-40-х роках методи «виховання» істориків, як власно і інших науковців у СРСР стали погромницькими. Паралельно з цими подіями влада посилювала відповідальність цензурних органів за неналежний контроль якості друкованої продукції. Ще 19 липня 1931 року спеціальним циркуляром уповноваженим особам Головліту встановлювалася судова відповідальність за дозвіл до друку антирадянських матеріалів і таємних відомостей [2, с. 32].

Приблизно наприкінці 30-х років, з ініціативи професора С.В. Юшкова, до освітніх програм юридичних навчальних закладів було введено нову навчальну дисципліну – «Історію держави і права СРСР». У 1940 році, на базі Інституту юридичних наук Народного комісаріату юстиції СРСР у Москві було видано перший підручник до вивчення цієї дисципліни, затверджений Загальносоюзним комітетом зі справ вищої школи при РНК СРСР. Але на заваді розвитку нової дисципліни відразу виникло багато чинників, від суворой політико-ідеологічної цензури, нестачі фахівців, до подій II Світової війни. В ОДУ цю дисципліну почнуть викладати лише з 1947 року через відсутність там юридичного факультету.

Рішення про відновлення юридичного факультету ОДУ в 1947 р. було пов'язано із виконанням постанови ЦК ВКП(б) від 5 жовтня 1946 року «Про розширення і покращення юридичної освіти в СРСР». Перший навчальний рік юридичний факультет розпочав, маючи у своєму складі лише одну кафедру – історії та теорії держави і права, де виконуючим обов'язки завідувача кафедри та деканом факультету був М. А. Кравцов. Також членами кафедри були В. К. Дябло, М. А. Нудель, І. О. Середа [3, с. 586].

Але в умовах «Жданівських чисток» право на свободу наукової творчості не могло бути реалізовано вченими на практиці. Ідеологічна робота в СРСР остаточно закріпила зверхність «марксистського» та офіційного тлумачення історичного процесу, тому наявність наукової творчої дискусії між вченими в історико-правовій науці більше не віталась. Істориків права разом з багатьма іншими ученими піддавали нищівній критиці та постійному психологічному пресингу. Особливо прискіпливо ставились до безпартійних. Так, у звіті ОДУ за 1952-1953 н.р. було зазначено: «Юрист Дябло В. К., з

початку 1947 р. усю свою увагу зосередив на викладанні усіляких буржуазних теорій і засмітив ними викладання курсу з теорії держави і права» [4]. Безпартійний вчений став об'єктом постійних цькувань, як потенційно неблагонадійний в колективі.

З кінця 1949 року В. К. Дябло обрав для себе індивідуальний напрямок наукових досліджень – «Сутність суверенітету». Самостійно обрана тема викликала побоювання керівництва, бо була «небезпечною» для режиму тому і постійно критикувалася, але наукові праці і його колег: М. А. Кравцова, М. А. Нуделя, Ю. Я. Баскіна теж не вважались зразковими. Отже, у звітах ОДУ за 1952-1953 навчальний рік науковців з незручними темами все частіше критикували: «У деяких дослідників теми кандидатських і докторських дисертацій є далекими від життя що не відповідає рівню сучасних знань /Баскін, Дябло/» [5. арк. 59]. Особлива критика лунала на рахунок ідеологічних розбіжностей та методології дослідження.

Переслідування вчених за їхні наукові позиції і розробки часто виливались і на шпальти університетської газети. Так, наприклад, у січні 1953 року там було видано велику статтю без підпису про методологічні та політичні помилки В. К. Дябла, після чого він звільнився. Але режиму заважали не тільки незручні дослідники. У 1954 році юридичний факультет ОДУ було закрито. Частину професорсько-викладацького складу та студентів було переведено до Львівського державного університету імені І. Франка [6, с. 24]. Офіційно це пояснювалося відсутністю кадрів для підготовки кваліфікованих юристів та через прорахунки у їх ідеологічному вихованні.

Підсумовуючи, зазначимо, що масові репресії у наукових та навчальних закладах УРСР відображали загальносоюзні тенденції. Терор носив цілеспрямований, чітко організований, системний характер і уразив всі напрямки радянської юриспруденції. Офіційно гарантовані владою права громадян, задекларовані в Конституції УРСР 1937 року, носили декларативний характер. На практиці, свобода наукової творчості, як і свобода слова режимом не передбачались. Зміна пріоритетів історичного пошуку та підходів до написання праць у зазначений період теж стала очевидною. Аналізуючи цю ситуацію професор О. П. Оглоблін зазначив: «Історична наука в СРСР втрачала головну свою властивість – вільну течію наукової думки й перетворювалася вже не тільки на канал для стока марксо-ленінських «істин», а просто на мертве болото, яке відпливало тільки тоді, коли влада жбурляла туди черговий директивний камінець у виді «непогрішмих» тез ЦК партії або «геніяльних» вказівок Сталіна» [7, с. 170]. Ця характеристика частково відповідає і стану розвитку історико-правової науки в УРСР тих часів та є безпосередньо пов'язаною з порушенням права людини на свободу слова, свободу наукової творчості, відсутністю плюралізму та панування цензури комуністичного режиму.

Список використаних джерел:

1. Петровський Е. Кадрова ситуація на історичному факультеті Одеського державного університету в 1930-х роках. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. К., 2004. Вип. 13. С. 260-273.
2. Федотова Оксана. Обмеження друкованого слова в Україні у тридцятих роках ХХ століття. Вісник Книжкової палати. 2009. № 3. С. 32–38.
3. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Історія та сучасність (1865–2015). / гол. ред.: І. М. Коваль ; вступ. слово: І. М. Коваль, В. М. Хмарський ; ОНУ ім. І.І. Мечникова. О. : Одеський нац. ун-т, 2015. 963 с.
4. Державний архів Одеської області. Ф. Р-1438. ОДУ ім. І. І. Мечникова. 1944-1990 рр. Оп. 12. Спр 59. Звіт про роботу ОДУ за 1952-1953 н.р. Арк. 29-31.
5. ДАОО Ф. Р-1438 ОДУ ім. І. І. Мечникова. 1944-1990 рр.». Оп. 12. Спр. 65.
6. Одеська державна юридична академія: історія і сучасність / Ред. кол.: С. В. Ківалов, А. І. Паньков, Л. І. Кормич та ін. О.: Юридична література, 1999. 248 с.
7. Оглоблин О. Академічна свобода й історична наука в ССРСР. Український історик. 1997. № 1/4. С.165-175.

**ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ
ПРАВО; ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Тернавська А. А.

*кандидат юридичних наук, студент, Akademię HUSPOL s.r.o.,
м. Куновіце, Чеська Республіка*

**МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ
У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ**

Наразі Україна має дуже амбітний план стати членом Європейського Союзу протягом двох років. Однією із умов інтеграції України в Європейський Союз є приведення законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів.

У більшості випадків з метою вирішення спору та захисту порушених прав юридичні та фізичні особи звертаються до суду. Водночас, вирішення спорів у судовому порядку може бути тривалим, вартісним і складним для сторін. Це обумовлено наступними факторами:

1) Складність процедур. Судовий процес вимагає дотримання певних правил і процедур, які можуть впливати на строки вирішення справи.

2) Високі витрати. Часто сторонам потрібно залучати адвокатів, сплачувати судові збори, а також нести інші витрати, пов'язані з підготовкою і представленням своєї позиції в суді.

3) Емоційна напруга. Судовий процес може бути стресовим для сторін, особливо якщо спір є особистим або емоційно навантаженим.

Необхідно також зазначити, що нині судова система перевантажена. Це пов'язано і з кадровим голодом, і з воєнними діями, які вплинули на зростання кількості судових спорів між колишніми контрагентами, а також на нормальне функціонування судів, зокрема, на зміну їх територіальної підсудності та вимушеною необхідністю відкладення розгляду справ у зв'язку із повітряними тривогами та екстремними відключеннями світла.

Тому, в умовах сучасних соціальних трансформацій альтернативні методи вирішення спорів можуть бути більш ефективними ніж традиційний судовий процес.

Слід зауважити, що прийняття в кінці 2021 року Закону України «Про медіацію» стало важливим кроком для української правової системи, оскільки відкрилася можливість ефективного врегулювання спорів, альтернативного судовому розгляду, що в свою чергу, дозволить розвантажити судову систему.

Медіація – це особливий механізм вирішення конфліктів, який за правильного використання може допомогти ефективно і назавжди

врегулювати той чи інший конфлікт. Медіація – це метод примирення, заснований на тому, що незалежна і нейтральна третя сторона – медіатор – допомагає сторонам конфлікту в стислі терміни спільними зусиллями і з урахуванням взаємних інтересів прийти до рішення, бажаного або, щонайменше, прийняттого для кожної зі сторін.

Медіація є ефективним альтернативним способом вирішення спорів у різних сферах, який у порівнянні з вирішенням спору в судовому порядку має значні переваги, а саме:

- економія ресурсів (вирішення спору в суді потребує значних затрат часу та коштів, в той час як врегулювання спору шляхом медіації є гнучким процесом та не обмежується процедурними рамками, які властиві судовому розгляду);

- медіація – конфіденційна форма вирішення спорів, що може мати вирішальне значення у випадках, якщо спір стосується комерційної таємниці та інших делікатних питань;

- сторони спору самі відповідальні за прийняте рішення;

- ухвалене рішення сторін є взаємовигідним тощо.

В умовах воєнного стану в Україні гостро постає потреба попередження/запобігання/нівелювання конфліктних ситуацій. Проте, часом виникають обставини, при яких вирішити бізнес-конфлікт суб'єктам господарювання складно, тоді й виникає потреба залучення третьої сторони: представників органів центральної влади чи місцевого самоврядування, адвокатів, медіаторів, аудиторів тощо [1; с. 10].

Інтелектуальна власність в сучасному світі стає все більш цінним активом, і, відповідно, може стати предметом численних спорів. Тому, питання альтернативного вирішення спорів щодо інтелектуальної власності в рамках медіації заслуговує на особливу увагу.

Варто зазначити, що медіація, як спосіб недержавного врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності зокрема, сприяє:

- розвантаженню судів (варто враховувати, що примирення шляхом медіації можливе на будь-якій стадії судового процесу, адже на час здійснення медіації судове провадження зупиняється, а в разі досягнення примирення повертається 60% судового збору, сплаченого під час подання позову чи апеляційної/ касаційної скарги);

- формуванню рішень, сприйнятливих для всіх зацікавлених сторін.

Застосування медіації в системі охорони і захисту інтелектуальної власності може мати численні переваги. Інтелектуальна власність часто є предметом спорів, що може призвести до складних і тривалих судових процесів. Останніми роками кількість спорів, пов'язаних з правами інтелектуальної власності, зростає, і це загрожує як інноваціям, так і економічному розвитку. Однією з головних переваг медіації у вирішенні спорів щодо інтелектуальної власності є те, що вона спрямована на досягнення взаємовигідних домовленостей і допомагає зберегти відносини

між сторонами. У процесі медіації сторони мають можливість самостійно обговорити свої інтереси, потреби та побажання. Це допомагає створити простір для творчих рішень, які задовольняють обидві сторони і можуть бути неприйнятними в судовому розгляді.

До основних категорій спорів у сфері інтелектуальної власності, які можна швидко і ефективно вирішити за допомогою медіації, належать:

- спори, що виникають між суб'єктами права інтелектуальної власності та користувачами пов'язані з неналежним дотриманням умов договорів щодо розпорядження майновими правами;

- спори, що виникають у процесі надання правовласником третім особам дозволу використовувати об'єкти інтелектуальної власності;

- конфлікти, що виникають при використанні об'єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника;

- спори щодо порушень прав інтелектуальної власності, ліцензування та передачі прав інтелектуальної власності, права власності на винахід тощо.

Медіація може бути ефективним способом вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності, зокрема в тих випадках, коли сторони зацікавлені у швидкому, конфіденційному та взаємовигідному вирішенні конфлікту. Однак для досягнення успішного результату необхідно залучати кваліфікованих медіаторів, які мають ґрунтовні знання у сфері інтелектуальної власності.

Крім того, застосування медіації у сфері інтелектуальної власності має свої особливості, які варто враховувати. Ось деякі з них:

- **експертність медіатора.** Для успішного вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності медіатор повинен мати глибокі знання законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також у іншій конкретній галузі (наприклад, патентного права або авторського права). Медіатор повинен бути здатен допомогти сторонам зрозуміти складні правові питання і знайти креативні рішення;

- **захист конфіденційної інформації.** Медіатор неухильно повинен дотримуватися правил збереження конфіденційності інформації, що розглядається під час процесу, оскільки інформація може виступати результатом інтелектуальної діяльності та охоронятись законодавством як об'єкт інтелектуальної власності;

- **доступ до експертів.** У деяких випадках може виникнути необхідність залучення незалежних експертів, з метою отримання експертного висновку щодо патентних або технічних питань. Медіатор може допомогти сторонам залучити таких експертів за згодою всіх сторін;

- **баланс інтересів.** Медіація у сфері інтелектуальної власності часто вимагає збалансованого врахування інтересів сторін. Наприклад, у випадках порушення прав авторського або патентного права, можуть бути важливі якість інноваційного продукту, обсяги виробництва, комерційні переваги та інші фактори;

- **вплив на індустрію.** Вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності може мати значний вплив на діяльність усієї галузі або ринку. Медіатор повинен урахувати можливі наслідки вирішення спору і допомогти сторонам знайти рішення, яке би було наслідками сприятливими для всіх зацікавлених сторін;

- **міжнародні аспекти.** У сфері інтелектуальної власності можуть виникати спори міжнародного характеру. Медіатор повинен бути здатен враховувати різницю в законодавстві різних країн та культурних особливостей;

- **креативність інтелектуальних рішень.** Захист прав інтелектуальної власності часто пов'язаний зі знанням інноваційних ідей і технологій. Медіатор може стимулювати творчість сторін для знаходження нових рішень, що задовольняють їх потреби та інтереси;

- **потреба у добровільності.** Медіація є добровільним процесом, і всі сторони повинні бути готові співпрацювати і шукати компромісні рішення. У разі, якщо одна зі сторін не прагне до мирного вирішення конфлікту або зловживає процесом, медіація може бути неефективною;

- **потенціал збереження відносин.** Застосування медіації в сфері інтелектуальної власності може допомогти зберегти довгострокові відносини між сторонами. При дотриманні конфіденційності та доброзичливого підходу медіатор може сприяти побудові довіри і співпраці між сторонами.

Однак, необхідно зауважити, що на сьогоднішній день застосування медіації, як альтернативного способу вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності має ряд недоліків, а саме:

- дефіцит кваліфікованих медіаторів, які зможуть сприяти ефективному вирішенню спорів у сфері інтелектуальної власності;

- відносна новизна процедури (може призвести до невпевненості серед учасників процесу і загальної недовіри до медіації як ефективного методу вирішення спорів);

- висока вартість послуг (що може бути пов'язано із дефіцитом досвідчених медіаторів, які спеціалізуються на вирішенні спорів у сфері інтелектуальної власності);

- недовіра до медіатора (у зв'язку із новизною інституту медіації в Україні сторони можуть мати сумніви у компетентності і нейтральності медіатора, що, у свою чергу, може негативно вплинути на ефективність процесу).

Враховуючи вищезазначене, для успішного впровадження медіації в системі охорони і захисту інтелектуальної власності доцільно розробити відповідну нормативно-правову базу, підготувати кваліфікованих медіаторів і провести інформаційні кампанії серед зацікавлених осіб для підвищення довіри до процесу медіації.

Як підсумок, слід зазначити, що з огляду на переваги медіації, її впровадження у системі охорони і захисту інтелектуальної власності може

стати важливою частиною реформ, спрямованих на поліпшення та оптимізацію цієї системи. Впровадження медіації як інструменту вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності також сприятиме створенню сприятливого середовища для інновацій та розвитку економіки, як в умовах воєнного стану, так і післявоєнний час.

Список використаних джерел:

1. *Васюренко О. В., Дяченко В. С., Дяченко Н. П., Задояний А. Г., Слободян В. Р. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. Вісник економічної науки України. 2022. № 1 (42). С. 9-14.*

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО;
ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО**

Бєлєвцев Ю. В.

*Студент, Akademie HUSPOL s.r.o.,
м. Куновіце, Чеська Республіка
сертифікований інженер-землевпорядник, сертифікований інженер-
геодезист,
член Асоціації Фахівців Землеустрою України*

**ПРІОРИТЕТИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО
КОНСАЛТИНГУ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ**

Процедура оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД) має бути важливим супроводом повоєнної відбудови України, оскільки це апробований та дієвий інструмент оцінки потенційних негативних впливів проектів на навколишнє середовище та розробки реальних, об'єктноорієнтованих та, водночас, комплексних заходів задля мінімізації або уникнення цих впливів.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», введений в дію 18 грудня 2017 року впроваджує європейську модель процедури ОВД замість екологічної експертизи. Метою його прийняття було не просто удосконалення системи оцінки впливу різних проектів і видів діяльності на довкілля, а гарантування високого рівня захисту довкілля в Україні згідно з актуальними міжнародними стандартами. Цей закон впроваджує зобов'язання, передбачені Угодою про асоціацію з ЄС, а також дозволяє забезпечити на належному рівні виконання Україною низки інших міжнародних зобов'язань.

Відповідно до даного закону, оцінка впливу на довкілля – це процедура, що передбачає: підготовку суб'єктом господарювання звіту з ОВД; проведення громадського обговорення ОВД; аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з ОВД, додаткової інформації, інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення; надання уповноваженим органом мотивованого висновку з ОВД, що враховує результати аналізу; врахування висновку з ОВД у рішенні про провадження планованої діяльності. Більш ніж 5-річний досвід впровадження процедури ОВД в українських реаліях показав низку проблемних моментів для усіх суб'єктів, які долучені до її організації. Наприклад, відповідно до чинного законодавства, процедура ОВД тривала не менш ніж 216 днів, при цьому не зважаючи на терміни, що вказані в законі, фактично, а часто буває так, що процес потребує більше року досліджень перед тим, як його завантажити в

Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля. Такі пролонгованість процедурних моментів викликала непорозуміння з боку суб'єктів господарювання ще за мирних часів, стала неприпустимою в умовах війни, і безумовно, потребувала негайних змін в контексті повоєнного відновлення країни у майбутньому.

Здійснення процедури ОВД в умовах воєнного стану та за часів повоєнного відновлення дає новий досвід і має бути відображено у законодавчих змінах, щоб забезпечити швидке відновлення та розвиток, але водночас забезпечити адекватний захист природних ресурсів та довкілля. Нещодавно було введено в дію довгоочікуваний законопроект №8410 з удосконаленням норм діючого закону України «Про оцінку впливу на довкілля», який створює підґрунтя для повоєнного відновлення України та розвитку бізнесу з урахуванням екологічного імперативу. Законопроект передбачає: зменшення часових витрат для суб'єктів господарювання через скорочення строку або автоматизацію етапів процедури ОВД (загальна тривалість усіх процедур до 67 днів); усунення дискреційних повноважень чиновників при ухваленні рішень на остаточному етапі проведення ОВД; переведення процедури повністю у цифровий формат; оновлення функціоналу електронного реєстру ОВД, що дозволить забезпечити зручну та ефективну участь громадськості у процедурі, адресне інформування про початок процедури, можливість онлайн підписатися на обрані справи та відстежувати перебіг їх розгляду. В такому вигляді процедура ОВД передбачає широке залучення громадськості та зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень, що має сприяти врахуванню думок, обґрунтованих вимог та пропозицій на остаточне рішення по конкретному об'єкту. Внесення цих змін до закону дозволить зробити процедуру ОВД зручнішою для усіх стейкхолдерів, але при цьому не втратити жодного її елемента, які відповідають Директиві ЄС з ОВД та Орхуській конвенції.

Вважаємо, що саме такий шлях до удосконалення та адаптації процедури ОВД до нових реалій є доречним, і дозволяє, з одного боку запровадити рішення, які дозволяють рухатись відповідно до євроінтеграційних цілей країни, при цьому пом'якшуючи регуляторний тиск на бізнес, а з іншого – зупинити дуже небезпечну громадську про припинення дії процедури ОВД в умовах війни та повоєнного відновлення. Нехтування екологічними ризиками, які наявні на даний час та, нажаль, не втратять своєї актуальності і в майбутньому є неприпустимим, і має бути чітке розуміння того, що ОВД на сьогодні це один із ключових інструментів забезпечення екологічно збалансованого, сталого розвитку країни, і що саме зараз потрібно закладати підґрунтя для швидкої відбудови України за європейськими стандартами.

Усі пріоритетні можливості, які надає ОВД за повоєнної відбудови можна поєднати у 2 групи.

По-перше, ідентифікація та аналіз потенційних негативних впливів проектів на довкілля, в т.ч. забруднення атмосферного повітря, водойм, ґрунтів, руйнування екосистем, зниження біорізноманіття, також оцінка потенційних ризиків для довкілля та здоров'я людей, пов'язаних з будівельними проектами відновлення господарських потужностей. В межах ОВД важливою є розробка стратегій управління ризиками.

По-друге, розробка заходів зменшення впливів на довкілля включно із заходами з попередження, зниження та компенсації можливих негативних наслідків. Це можуть бути технічні зміни в проектах та робочих проектах, використання екологічно чистих технологій, впровадження енергоефективних заходів, створення зелених зон та природоохоронних територій, впровадження системи управління довкіллям тощо. Результати ОВД слугують основою для розробки планів та проектів з врахуванням сталого розвитку та збереження навколишнього середовища. ОВД може вимагати використання екологічно сталих методів відновлення, таких як зелене будівництво та використання відновлюваних джерел енергії. Це може зменшити вплив відновлювальних робіт на навколишнє середовище та сприяти сталому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Тітенко Г. В., кандидат географічних наук, доцент, Суботін О. В., магістрант, Хащина Б. А., студент Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
2. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: освіта – наука – виробництво – 2023. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. 123 с.

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА; ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА,
КІБЕРБЕЗПЕКА; ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА; ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА**

Биндич В. В.

*Студент, Akademie HUSPOL s.r.o.,
м. Куновіце, Чеська Республіка*

**БЕЗПЕЧНЕ ЗБЕРІГАННЯ ДАНИХ ЗА СТАНДАРТОМ GDPR ДЛЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Сучасний світ ставить перед дослідниками багато складних завдань. Зміни клімату, економічні кризи, військові конфлікти, пандемії, штучний інтелект, все це вимагає від дослідників нових, більш ефективних підходів, для подолання наслідків, вивчення і попередження проблем. В свою чергу це вимагає детального аналізу глобальних та локальних процесів для виявлення закономірностей, а це потребує великої кількості даних. І зовсім не дивно, що ще 10 років тому кількість усіх даних дорівнювала тому, що зараз створюється лише за один місяць. За оцінками експертів кількість даних буде лише зростати, і що важливо, зростати дуже швидко. Так прогнозують, що за 2024 рік буде зібрано майже на чверть більше даних ніж у 2023, а у 2025 на чверть більше ніж у 2024 (Duarte, 2023). Тому треба забезпечити безпеку цих даних та захист прав громадян яких стосуються ці дані, саме з цією метою Європейським парламентом був прийнятий “Загальний регламент про захист даних” більш відомий під назвою GDPR. Цей регламент вимагає від дослідників дотримання 7 основних принципів (Загальний регламент про захист даних (GDPR). Стаття 5. Принципи опрацювання персональних даних, 2018):

1. Законність, правомірність і прозорість.
2. Цільове обмеження.
3. Мінімізація даних.
4. Точність.
5. Обмеження зберігання.
6. Цілісність і конфіденційність.
7. Підзвітність.

Перед тим як почати збір та обробку даних потрібно обрати відповідального за захист персональних даних. Ця людина буде відповідати за безпеку персональних даних, за відповідність процесу законодавству, обробку запитів від громадян з приводу їх персональних даних, роботу з органами Європейського Союзу, що контролюють відповідність GDPR у разі перевірок чи у випадку інцидентів пов’язаних із персональними даними

(EUROPEAN DATA PROTECTION SUPERVISOR, 2018). Це дуже важливий крок, бо в разі якщо в дослідницькій групі чи компанії немає достатньо кваліфікованої людини, потрібно буде користуватися послугами підрядників. Бо від роботи цієї людини, та від її досвіду буде залежати наскільки складною буде впровадження GDPR та наскільки правильно воно буде виконано.

Для виконання перших двох принципів «Законність, правомірність і прозорість» та «Цільове обмеження» досліднику потрібно дуже чітко сформулювати мету досліджень та зрозуміти які саме методи будуть застосовуватися. Після цього потрібно описати це зрозумілою мовою та створити спеціальний документ «Згода на обробку персональних даних». В цьому документі повинно бути відображено мету досліджень (обробки даних) та які саме методи будуть застосовуватися для їх обробки. У випадку коли дані для досліджень не планується збирати самостійно, а вони будуть надані дослідникам іншою організацією чи державною установою, треба впевнитися, що в договорі із цією організацією містяться вимоги про отримання згоди від громадян на обробку даних третьою стороною з метою, що корелює з метою досліджень.

Для мінімізації даних, дослідникам слід намагатися обмежити перелік персональних даних, що необхідно зібрати. Із цим можуть допомогти 2 короткі запитання які потрібно поставити до кожної категорії персональних даних у списку. А саме: «Навіщо потрібно збирати саме цю категорію персональних даних?» та «Чи можливо досягти тієї самої мети із використанням інших (не персональних) даних?». Ці питання можуть суттєво допомогти у виявленні категорій даних які або не потрібні взагалі, або від збору яких можливо відмовитися без шкоди для дослідження. Але для використання цього метода, потрібен неупереджений погляд на результат, тому він найкраще працює якщо одна людина підготує відповіді на запитання усно чи письмово, а інша, наприклад відповідальний за захист персональних даних, проаналізує відповіді та поділиться своїм поглядом з автором.

Два наступних пункти «Точність» та «Обмеження зберігання» потребують спеціальної структури зберігання даних, яка дасть можливість швидко та без помилок змінювати дані, або видаляти їх за запитом та після закінчення терміну зберігання. Для цього необхідно розділити дані на частину яка містить лише персональні дані, та на частину яка буде містити іншу інформацію. Регламент визначає персональні дані як: «будь-яку інформацію, що стосується фізичної особи, яку ідентифіковано чи можна ідентифікувати прямо чи опосередковано, зокрема, за такими ідентифікаторами як ім'я, ідентифікаційний номер, дані про місцеперебування, онлайн-ідентифікатор або за одним чи декількома факторами, що є визначальними для фізичної, фізіологічної, генетичної, розумової, економічної, культурної чи соціальної сутності такої фізичної

особи» (Загальний регламент про захист даних (GDPR). Стаття 4. Терміни та означення, 2018)

Тому будь-яку інформацію що може ідентифікувати особу потрібно виділити в окреме сховище і зв'язати з іншими даними за допомогою спеціального унікального ідентифікатора. У разі зміни персональних даних, буде дуже легко це зробити, так як дані знаходяться в одному місці і не дублюються. Але що важливіше, це те, що у разі видалення даних потрібно лише видалити частину що міститься у сховищі персональних даних, при цьому усі зв'язані дані будуть продовжувати існувати, що дозволить уникнути помилок та псування результатів досліджень.

Останнє за чергою але не менш важливий принцип це «Підзвітність». Тобто можливість продемонструвати, що сховище персональних даних та система їх обробки відповідають всім переліченим вище принципам. Цей принцип потребує особливої уваги, тому що, дуже часто про нього забувають, а коли приходить час перевірки витрачають дуже багато часу на підготовку звітів та збір доказів, що система відповідає усім принципам. Але крім очевидної ролі, цей принцип має ще одну роль: в разі якщо він правильно імплементований, він може допомогти виявити проблеми та невідповідності в системі та виправити їх перш ніж це стане відомо зловмисникам. Саме через те, що важливість цього принципу важко переоцінити ринок пропонує велику кількість автоматичних інструментів, у тому числі і на базі штучного інтелекту, які дозволяють швидко перевіряти систему на відповідність принципам GDPR, а також генерувати звіти які необхідні для перевіряючих органів. Як приклад таких рішень можуть бути сервіси від компанії Amazon та їх публічного клауду AWS: AWS Macie, Amazon Inspector та AWS Artifact. Перший перевіряє інформацію та виявляє конфіденційні дані, що дозволяє перевірити чи всі дані було відокремлено в окреме сховище. Інші допомагають з пошуком вразливостей та роботі зі звітністю.

Звичайно можна поставити під сумнів необхідність усіх вищезгаданих заходів та слідування регламентам GDPR загалом. І дійсно в деяких випадках можливо проводити дослідження не використовуючи персональні дані громадян, але це суттєво обмежує набір методів, які можуть використовувати дослідники, а також зменшує кількість доступних для аналізу даних, що може негативно позначитися на точності та достовірності результатів. Але навіть у випадку, коли конкретне дослідження дозволяє відмовитися від GDPR, безпека даних все одно буде дуже важливою, тому більшість запропонованих рекомендацій будуть корисними.

Список використаних джерел:

1. Загальний регламент про захист даних (GDPR). Стаття 4. Терміни та означення. (2018). Retrieved 09 2023, from <https://gdpr-text.com/ru/read/article-4/?col=2&lang1=uk&lang2=en&lang3=uk>

2. Загальний регламент про захист даних (GDPR). Стаття 5. Принципи опрацювання персональних даних. (2018). Retrieved 09 2023, from <https://gdpr-text.com/uk/read/article-5/>
3. Amazon. (2020, August 08). Data Discovery and Classification. Retrieved from <https://static.us-east-1-prod.workshops.aws/public/1776ed5b-4ad9-46c8-8d77-884903f8abcf/static/images/Macie-Workshop-Deck.pdf>
4. Amazon. (n.d.). Amazon Macie Pricing. Retrieved May 14, 2023, from <https://aws.amazon.com/ru/macie/pricing/>
5. Amazon. (n.d.). Sensitive data types: Personal information – Personally identifiable information. Retrieved May 14, 2023, from <https://docs.aws.amazon.com/macie/latest/user/managed-data-identifiers.html#managed-data-identifiers-pii>
6. Carvalho, J., & Silveira, B. (2021, June 10). Creating a notification workflow from sensitive data discover with Amazon Macie, Amazon EventBridge, AWS Lambda, and Slack. Retrieved from <https://aws.amazon.com/ru/blogs/security/creating-a-notification-workflow-from-sensitive-data-discover-with-amazon-macie-amazon-eventbridge-aws-lambda-and-slack/>
7. Duarte, F. (2023, April 03). Amount of Data Created Daily. Retrieved from Exploding Topics: <https://explodingtopics.com/blog/data-generated-per-day>
8. EUROPEAN DATA PROTECTION SUPERVISOR. (2018). Data Protection Officer (DPO). Retrieved 09 2023, from https://edps.europa.eu/data-protection/data-protection/reference-library/data-protection-officer-dpo_en
9. GDPR Enforcement Tracker. (n.d.). List of GDPR fines. Retrieved May 14, 2023, from <https://www.enforcementtracker.com/?insights>
10. Jing, K., Choung, J., & Reith, L. (2020, August 26). Discover sensitive data by using custom data identifiers with Amazon Macie. Retrieved from <https://aws.amazon.com/blogs/security/discover-sensitive-data-by-using-custom-data-identifiers-with-amazon-macie/>
11. Silveira, B., & Pádua, T. (2021, October 05). Enabling data classification for Amazon RDS database with Macie. Retrieved from <https://aws.amazon.com/ru/blogs/security/enabling-data-classification-for-amazon-rds-database-with-amazon-macie/>

Maksym Hirnyak

*Student, Akademie HUSPOL s.r.o.,
Kunovice, The Czech Republic*

DIGITALIZATION RISKS FOR COUNTRIES: CHALLENGES AND STRATEGIES

The 21st century has been marked by an unprecedented wave of digitalization, transforming the global landscape across various sectors. While this transformation presents a myriad of opportunities, it also introduces significant risks and challenges for countries to navigate. Understanding these risks and formulating effective strategies is essential for nations to harness the benefits of digitalization while mitigating its potential downsides.

Risks and Challenges

1. Cybersecurity Threats

Digitalization has led to an increase in cyber threats and attacks. With the growing dependence on digital infrastructure, nations are more vulnerable to cyberattacks, which can result in data breaches, financial losses, and even compromise national security. The challenge lies in defending against increasingly sophisticated cyber threats. Strategies to address this risk include:

- Developing robust cybersecurity frameworks and standards.
- Investing in cybersecurity education and workforce development.
- Establishing national cybersecurity agencies for proactive threat detection and response.
- Promoting international collaboration in cybersecurity efforts.

2. Privacy Concerns

The collection and analysis of vast amounts of personal data raise concerns about privacy infringements. As citizens' data is collected and utilized for various purposes, there's a growing need for safeguarding individuals' privacy rights. Solutions to protect privacy rights include:

- Enacting comprehensive data protection laws with stringent penalties for violations.
- Promoting privacy-enhancing technologies like encryption and decentralized data storage.
- Ensuring informed consent and data ownership rights for individuals.

3. Economic Disruption

Digitalization, driven by automation and artificial intelligence, can disrupt traditional job markets and exacerbate income inequality. Countries need strategies to manage this economic disruption, which include:

- Implementing reskilling and upskilling programs to prepare the workforce for digital jobs.

- Creating safety nets and social policies to support displaced workers.
- Encouraging innovation and entrepreneurship to create new job opportunities.

4. Digital Divide

Unequal access to digital resources and opportunities can perpetuate disparities in education, healthcare, and economic development. To bridge the digital divide, countries should consider:

- Expanding access to affordable broadband internet in underserved areas.
- Providing subsidies or incentives to make digital devices and services accessible to all.
- Promoting digital literacy and skills development programs, especially for marginalized communities.

5. Data Management

The management and governance of vast datasets present complex challenges. Issues like data ownership, data quality, and ethical considerations must be addressed to ensure responsible data governance. Strategies in this area include:

- Developing comprehensive data governance frameworks that address ethical, legal, and technical aspects.
- Establishing independent bodies to oversee data ethics and enforce regulations.
- Encouraging data-sharing agreements that balance public benefit and individual rights.

Strategies for Mitigation

To address these risks effectively, countries should adopt a multifaceted approach that includes:

- Continuous investment in research and development of cybersecurity technologies.
- Promoting a culture of cybersecurity awareness through education and training.
- Collaborating with international partners to create a global defense against cyber threats.
- Enforcing data protection laws and incentivizing the development of privacy-preserving technologies.
- Fostering innovation and providing support for displaced workers to manage economic disruption.
- Expanding broadband access, especially in rural and underserved areas, to bridge the digital divide.
- Establishing clear data governance frameworks and promoting data ethics.

Conclusions

Digitalization is an irreversible force that shapes the 21st century. While it offers immense potential, it also poses significant risks to countries. Addressing

these challenges requires proactive and comprehensive strategies that encompass cybersecurity, privacy, economic disruption, digital divide, and data governance. Failure to do so could result in widening disparities, security breaches, and missed opportunities.

Countries that successfully navigate these challenges will be better positioned to leverage the full benefits of digitalization for their citizens' well-being and economic prosperity. The 21st century is indeed a digital era, and the ability to manage its inherent risks will be a defining factor in a country's success.

References:

1. Feynman R. *Simulating Physics with Computers* // *International Journal of Theoretical Physics*. — 1982. — C. 467–488.
2. Lov K. Grover Quantum Computing. URL: <https://cryptome.org/qc-grover.htm>
3. Smith, J. (2020). *Cybersecurity in the Digital Age: Threats and Strategies*. *Cybersecurity Journal*, 10(2), 45-67.
4. Johnson, A. (2019). *Privacy in the Era of Big Data: Challenges and Solutions*. *Journal of Data Protection*, 5(3), 78-92.
5. Anderson, L. (2019). *Data Governance in the Age of Analytics*. *Journal of Data Management*, 8(2), 33-48.

ПСИХОЛОГІЯ; ПЕДАГОГІКА (В Т. Ч. ФІЛОЛОГІЯ)

Ella Eminova

*Master's student majoring in 053 Psychology
of Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*

Olga Kovalova

*Supervisor: Doctor of Psychology, Professor
of Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
Melitopol, Ukraine*

**SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR WOMEN WHO WERE
FORCED TO MIGRATE TO ENGLAND**

The problem of internal and external migration has become critically acute since the beginning of the war in Ukraine. A significant number of Ukrainians have chosen to migrate to England, which is among the top ten European countries that have received the largest number of Ukrainians since the beginning of the full-scale invasion. The majority of forced migrants are women and children. According to the official government portal Gov. UK, more than 100,000 Ukrainians have received visas and arrived in Britain, and more than 37,000 more may use visas in the near future. The majority of visas issued are from England. It is worth noting that the UK, unlike other European countries, did not grant temporary asylum to Ukrainian refugees, but accepted them under the procedure as ordinary migrants, granting Ukrainians, the same rights to work, medical care, education and other benefits as British citizens.

Migrants are among the most vulnerable segments of the population. The consequences of the war in Ukraine, the language barrier, differences in cultures, customs and lifestyles, and sometimes social and economic inequality – these and a number of other factors negatively affect the psychological health of forced migrants. It's worth mentioning that forced migration is an extreme or at least a crisis condition. The cause of this crisis condition is migration, which profoundly alters the personality, often irreversibly. However, there are also skills that emerge that aid in overcoming personal difficulties and adapting to new conditions of existence. Violations of basic needs, such as security and a stable world view, are the most severe consequences for a person in this situation. All of this is a prerequisite for severe neurotic disorder, depression, self-doubt, and a lack of further meaning in life. The future of a person and the social group as a whole is shaped by all of these components. Refugees experience a new vision of the world and change their attitude towards themselves once they are in a new

environment. The behavior of refugees is frequently characterized by increased excitability, aggression, and sometimes apathy and powerlessness. Their sleep is disturbed, their memory is impaired, and they have communication difficulties. In the socio-psychological aspect, refugees realize the severity of the situation when they are deprived of the right to education, the opportunity to work in their specialty, and their life goals are deprived of a chance to exist. It's true that not all refugees experience these problems. A lot of them quickly adapt to new realities and accept all the challenges of fate without disturbing their psycho-emotional state [1].

Refugees are destroying their previous way of engaging with the external environment, and they require a change in their behavior, thinking, and values. At the same time, it is necessary to abandon the previous behavior and perception of the world around them.

Forced migration, particularly that caused by military conflicts, has been shown by a large number of scientific studies to be a factor in mental disorders. The grieving process is more complicated for refugees who have fled war from their country and are facing a significant threat to their lives. Their experience can be equated with loss because they may not be able to return to their place of origin. The process of living with loss is known to take a significant amount of time (ranging from 6 months to a year in the case of a normal loss). The experience of loss is not the same as the separation experienced by migrants who left to improve their well-being. The experience of war and occupation is believed to be a precondition for psychiatric illness among Somali refugees [3].

This study was conducted in the UK. It was found that for a forced refugee, regardless of previous traumatic experience, the post-migration environment and social support have a huge impact on the level of possible disorders and the severity of possible disorders. According to the UK NHS, forced migrants frequently experience psychological problems such as nightmares, panic attacks, phobias, difficulty trusting others, sexual problems, depression, and anxiety disorders. Research has shown that post-traumatic stress disorder is the most common disorder among forced migrants. Next on the list are anxiety-depressive disorders, panic disorders, and agoraphobia [2].

Regrettably, the war in Ukraine is causing an increase in cases of forced migration. Therefore, women who have been forced to migrate require a great deal of social and psychological support.

With the assistance of the Garden Lane Uniting Church (Garden Lane, Chester, UK), a social and psychological project was organized to support Ukrainian women who were forced to migrate to West Cheshire (Chester and the surrounding area, England).

More than 40 individual social and psychological counseling sessions have been provided over the course of the project. Among the topics that were raised during the consultations were: adaptation, loss, self-identification, panic attacks

and anxiety disorders, child-parent relationships, social issues (social benefits, language courses, housing, etc.), etc. It should be noted that according to the Home for Ukrainian scheme, which allows Ukrainians to obtain a visa in the United Kingdom, Ukrainians must find a sponsoring family that is willing to host a Ukrainian family for up to 6 months, with the right to extend it for up to 1 year. The number of requests for further residence in England in general is increasing dramatically as many sponsorship offers are ending. Unfortunately, not all forced migrants can afford to rent a house (in some cases, a 6-month deposit is required), so they become homeless for an indefinite period of time as soon as they leave their sponsors' home. Supporting them at this stage is crucial. As a result, a psychological support group was established for women who face challenging life situations. The group has a meeting every two weeks.

Military women are another category of women that require careful attention and constant support. Individual psychological counseling has been sought by 14 women since the project's inception. A psychological support group for women and mothers who are waiting for their relatives from the war is currently in operation. The meeting occurs every two weeks.

During the project's existence, 20 psychoeducations and 10 trainings were held, with topics such as adaptation, coping strategies, identification, and more.

The project's relevance has not decreased yet, so its work has been extended until the end of December.

The issue of social and psychological support for women who have been forced to migrate to England is highly relevant. The work done at Garden Lane Uniting Church (Garden Lane, Chester, UK) shows that adaptation, safety, and well-being are crucial. Every woman who has come to England has had a negative impact from the consequences of war and forced migration. To overcome the consequences of forced migration, further work is being done to develop and implement a correctional program.

Список використаних джерел:

1. *Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри: (Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика): енциклопедія / [упоряд. Ю. І. Римаренко; за ред. Ю. Римаренка]. – К.: Довіра, 1998.*
2. *Завацька Н. Є. Соціокультурні та психологічні аспекти адаптації особистості в сучасному соціумі: монографія / Під ред. Н. Є. Завацької. – Луганськ : Вид-во Східноукраїнського національного університету імені В. Даля, 2012.*
3. *Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В. Л. Зливков, С. О. Лукомська, О. В. Федан. – К.: Педагогічна думка, 2016.*

ЕКОНОМІКА

Плющ А. В.

*Студент, Akademie HUSPOL s.r.o.,
г. Куновице, Чешская Республика*

АНАЛИЗ РИСКОВ В ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ВОЕННОГО ВРЕМЕНИ

Под логистическим риском подразумевают опасность задержек в работе цепи снабжения, нарушения в сроках поставки и проблемы в работе звеньев цепи. Эти риски связаны с различными логистическими функциями при производстве, хранении, маркировке, упаковке, перевозке различными видами транспорта, документирования и других фаз жизненного цикла продукции предприятия. Основной риск компании – это риск финансовых потерь, который зависит от качества доставки, от того насколько быстро и целостно привезут груз. У транспортной компании или у завода-изготовителя, самостоятельно развозящего товар, риски одинаковые. Предприятию следует научиться управлять рисками для минимизации возможных финансовых потерь. Управление рисками в логистике как правило выполняется в несколько этапов:

Установление окружения.

Этот этап предусматривает описание основных аспектов управления риском:

- определение внутренних и внешних факторов риска;
- анализ предыдущего опыта предприятия в управлении рисками;
- разработка программы управления рисками.

Идентификация риска.

Выявление возможных рисков:

- идентификация факторов, событий и обстоятельств;
- анализ и описание этих рисков, их классификация.

Анализ риска.

Данный этап характеризуется определением причин и источников рисков, предсказанием возможных последствий их возникновения; этап может осуществляться с помощью экспертных оценок специалистов или анализа статистических данных о предыдущих периодах деятельности предприятия и цепи поставок.

Оценка риска.

Этап дает возможность оценить вероятность наступления риска и последствия в количественном выражении.

Обработка риска

Данный этап нацелен на выбор способа понижения степени риска:

- страхование;
- распределение риска между участниками цепи поставок;
- создание запасов материальных ресурсов;
- защита ресурсов (продуктов, информации и т.п.);
- избежание риска.

Мониторинг риска

Происходит оценка результатов использованных мер управления риском, корректировка принятых мер при необходимости.

Война, развязанная Российской Федерацией в Украине, стала крупнейшим вооруженным конфликтом в Европе со времен Второй Мировой Войны и соответственно стала локальным логистическим вызовом для Украины и решения, которые принимались, есть прецедентом для всего мирового рынка. В XXI веке ни одна страна в Европе не сталкивалась с такими широкомасштабными военными действиями и соответственно логистическими рисками. Оптимизация логистики предприятий стала второй проблемой, после введения военного положения, которая требовала эффективного и быстрого реагирования и решения. Одним из главных изменений в системе логистики предприятий Украины стала трансформация логистического сектора и перераспределение цепочек доставки. Однако наряду с появляющимися решениями логистической проблемы перед предприятиями обозначились новые вызовы и риски военного времени.

Главным и определяющим риском полномасштабной войны для Украины стала потеря человеческого капитала на всех предприятиях Украины, которая произошла в результате большой миграции людей – как за границу, так и внутри страны. Многие квалифицированные работники фактически выбыли из производственного процесса многих отраслей промышленности Украины. Естественно данная ситуация не обошла стороной логистический рынок Украины, водители грузового автотранспорта, экспедиторы, складские работники, персонал управления логистическими потоками вот далеко не полный перечень квалифицированных сотрудников, которые частично потерял рынок логистических услуг. На восстановление и обучение новых квалифицированных рабочих соответственно необходимы затраты времени и ресурсов предприятий.

Следующим признаком военных рисков стало резкое нарушение цепей снабжения и сбыта из-за фактического разрушения части транспортной инфраструктуры, ухудшения качества транспортных коммуникаций (перегрузки направлений), невозможность транспортировки подавляющего большинства товаров морским путем, потеря сегментов, связанных с рынками России и Белоруссии. Вероятной целью агрессора в

будущем может стать попытка полного разрушения транспортной инфраструктуры, что может усложнить реализацию важных и срочных гуманитарных, военных и экономических задач. Ввиду хорошо развитой и в значительной степени эффективной транспортной системы, общий негативный эффект от вражеских атак на нее вряд ли может быть слишком глубоким и длительным, однако потери будут зависеть от степени истощенности технических возможностей на восстановление. Производным последствием для экономики Украины может стать дальнейшее усложнение и удорожание логистики, в частности для экспортных поставок. Например, поставки по «зерновому коридору» существенно зависят от возможности железной дороги стабильно транспортировать зерно в порты.

Риск разрушения складов с готовой продукцией в следствие ракетных ударов. Разрушение 20-25% складских помещений [1], которые были сосредоточены в Киевской области, постоянные атаки и разрушение портовых складов в Николаевской и Одесской области, а также портовой инфраструктуры, привело к дефициту складов и к вынужденной релокации логистического хаба в другие области Украины, где есть качественная инфраструктура, цены, которые соответствуют качеству складской недвижимости, а также местные власти, стимулирующие и поощряющие арендаторов к изменению места складирования своей продукции. Решением проблемы недостаточности складских помещений может стать быстровозводимые здания, которые позволят обновить складскую инфраструктуру за несколько месяцев. Эти сооружения можно устанавливать на любой поверхности, твердую почву, бетон, щебень, асфальт.

Риск дефицита топливных и энергетических ресурсов в результате целенаправленного разрушения Российской федерацией нефтеперерабатывающих предприятий и энергетической инфраструктуры Украины. Критическое состояние в топливной и энергетической сферах сказывается как в производственной (транспортной, складской отраслях) так и в социальной сферах. Хотя технологически уровень рисков потери централизованного энергоснабжения распределен по секторам весьма неравномерно, сказывается общее снижение экономической активности и ухудшение деловых ожиданий в условиях угрозы длительных блекаутов. Показательным примером восстановления устойчивости стало преодоление кризиса на рынке нефтепродуктов, возникшее вследствие разрушения отечественной нефтепереработки и крупных нефтебаз. Государству удалось не только преодолеть кризис, но и добиться значительно большей устойчивости системы обеспечения нефтепродуктами, адекватно условиям военных рисков.

Валютный риск. Для логистического предприятия валютный риск имеет специфическую особенность, которая связана с разницей во времени между датой заключения договора и платежом по нему. В 2022 году значение

валютных рисков усилилось не только под влиянием макроэкономической ситуации и войны, но и со сложностями установления контакта с новыми партнерами (поставщиками, перевозчиками, логистическими хабами и др.), поскольку возникла необходимость поиска альтернативных маршрутов доставки грузов и их хранения. Однако благодаря последовательной политике Национального Банка Украины удалось избежать утечки капиталов и неуправляемой девальвации гривны. Стабильность и предсказуемость курса гривны снижали валютные риски и отрицательные инфляционные ожидания. При этом были сохранены золотовалютные резервы Украины, достигшие в декабре 2022 года довоенного уровня – почти 28,5 млрд дол. США, а по состоянию на 30 июня 2023 года золотовалютные резервы уже составляли более 39 млрд. дол. США [2].

Сокращение товарного экспорта Украины. За 2022 год на 35% сократился товарный экспорт Украины [3]. При этом первопричинами причинами были как сокращение экспортного производства, так и усложнение экспортной логистики, в частности ограниченная пропускная способность западной границы Украины. Показательным примером решения логистических проблем для экспорта стало хоть и недолговременное, но налаживание работы «зернового коридора» на основе Инициативы безопасной транспортировки зерна и продуктов питания из украинских портов и, что не менее важно, восстановление четкой работы транспортной и портовой логистики с украинской стороны.

Следует отметить, что вопросы риск-менеджмента цепей поставок в Украине в последние годы особенно актуальны из-за пандемии COVID-19 и войны. Вооруженная агрессия России против Украины привела к отказу компаний от накопления товаров, изменениям условий складского хранения, усложнению процесса закупки товаров и логистических операций в целом. Для уменьшения рисков в цепях поставок в условиях войны необходимо сосредоточиться на планировании и корректировке маршрутов с учетом вопросов безопасности и рисков, необходимо пересмотреть правила управления запасами, рассматривать новые и сравнивать возможные, различные варианты доставки, предпочтение необходимо отдавать на сухопутные пути, бронировать критические для сети объемы продукции у поставщиков, осуществлять объективную оценку объема продукции, которую можно продать, создавать страховые запасы с установлением групп товаров, для которых они нужны, рассеивать запасы в соответствии со скоростью доставки, объемами потребления, потенциальными рисками хранения и т.д. Также одним из путей уменьшения рисков является страхование в направлении избегания, компенсации или локализации риска.

Вопрос управления рисками в цепях поставок будет является одним из самых важных вопросов для Украины как сегодня, так и в ближайшем послевоенном будущем. Для полноценного и безопасного функционирования

цепей поставок в условиях военного времени необходим детальный всесторонний профессиональный анализ возможных рисков и определение путей минимизации их последствий.

Список используемых источников:

1. Pro-Consulting. Анализ рынка складских помещений в Украине. Pro-Consulting специально для InVenture представляет аналитику рынка складских помещений в Украине. Онлайн. Публикация 14.05.2022, раздел 3. «Выводы». Доступно на: <https://inventure.com.ua/analytics/investments/analiz-rynka-skladskih-pomeshenij-v-ukraine> [просмотрено май 2023].

2. Сайт Министерства финансов Украины. Индексы. Государственные финансы. Золотовалютные резервы Украины, согласно информации МВФ и НБУ. Онлайн. Доступно на: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/> [просмотрено июль 2023].

3. Портал Дія Бізнес. Экспортний напрям. Торгівля 2022 року за видами транспортних перевезень. Онлайн. Публикация 19.01.2023. Доступно на: https://export.gov.ua/news/4413-torgivlia_2022_roku_za_vidami_transportnikh_perevezen [просмотрено май 2023]

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ПРИКЛАДНА ІНФОРМАТИКА

Dmytro Levkin

*Candidate of Engineering Science, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Physics and Mathematics,
State Biotechnological University,
Kharkiv, Ukraine*

Alexander Makarov

*Candidate of physical and mathematical sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Applied Mathematics,
V.N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, Ukraine*

**FUNCTIONALLY ORIENTED APPROACH TO SOLVING APPLIED
DESIGN PROBLEMS OF BIOTECHNOLOGICAL SYSTEMS**

The solution of applied problems of nonlinear mathematical programming has been previously and is currently receiving much attention. This paper proposes a function-oriented approach to solving applied problems of designing biotechnological systems containing sources of laser influence. Its application to search for rational technical parameters of laser emitters will make it possible to improve the accuracy of existing and develop new hardware to automate the process of research of applied optimization mathematical models. The relevance of the investigated problem is noted in the scientific works of leading scientists, among which we will single out the articles [1, 2]. The realization of computational mathematical models for specific systems with distributed parameters has been carried out [1]. The article [2] considers the control problem for the heat conduction equation in a half-space with the Dirichlet boundary condition.

The essence of the substantive formulation of the main optimization problem is that it is necessary to propose the principles of construction of computational and applied optimization mathematical models, numerical methods and computational tools that allow to carry out: optimization of the parameters of the laser beam action on the embryo taking into account the restrictions on the resulting temperature field of the microbiological object to ensure the viability of its segments; automation of the process of modeling the laser beam action on a multilayer microbiological object in order to improve the quality of laser fission. In this case, the sought parameters of laser action include: intensity of the laser beam source, i.e. spot; energy and duration of laser action; trajectory and speed of

the laser source; density of thermal effect; diameter of the laser source. When searching for the laser beam action parameters, it is necessary to consider the limitations of the above parameters. For preparation of initial data on the stage of development, structure and geometric characteristics of the embryo it is necessary to have a microscope connected to a television camera, the signals from which are fed to the computer input. This makes it possible to obtain the necessary initial information for modeling and search for local extrema of the target function. In addition, on the basis of this data with the help of the program «Tracing» the set of admissible trajectories of the laser beam movement is determined. It should be noted that at this preliminary stage a set of rational traces is formed considering only the structure of the microbiological object and its geometric characteristics. In the future, this set of traces, as a rule, is narrowed down in connection with considering additional restrictions on the temperature field, which occurs in the embryo.

It is also necessary to include in the hardware blocks modeling the spectrum of the corresponding boundary value problems. As noted in [3], the process of laser beam action on a multilayer microbiological object is generally described by a system of nonstationary, inhomogeneous, multidimensional differential heat conduction equations with appropriate initial and boundary conditions. In this case, the conditions of ideal contact of layers (equality of temperatures and equality of heat fluxes between layers), as well as geometric and thermophysical characteristics of layers are set. To substantiate the correctness of the boundary value problem, the authors propose to use the theory of differential and pseudodifferential operators in the space of slowly growing distributions smoothly dependent on time.

In order to solve boundary value problems and to reduce time expenditures as compared to a computer, it is advisable to use analog or analog-to-digital (hybrid) grid processors with variable structure and parameters. The use of analog grid processors will allow to realize almost instantly any complex boundary value problem. This makes it possible to minimize the time of solving the corresponding boundary value problem at each iteration of the process of searching for the parameters of laser influence. In this case, the time of solving the boundary value problem will be determined mainly only by the time of input of initial information and preparation of the device for operation.

To set the initial parameters of laser exposure it is advisable to use appropriate methods and devices to determine the size of the area of the multilayer microbiological object and other technical parameters of laser emitters. To evaluate the parameters for their admissibility it is advisable to provide a block for comparing the values of the temperature field in the investigated point of the embryo at the given moment of time and the given admissible value. It should be noted that the most time-consuming is the verification of the fulfillment of the constraints on the temperature field, because for their analysis it is necessary to solve boundary value problems that describe

the state of the embryo under laser influence. In addition, it is advisable to provide a link between the comparison block and the block of parameter calculation. According to this connection, the signal of the mismatch value between the values of the temperature field obtained on the grid model and the specified permissible value will arrive at the input of the parameter calculation block. Depending on this signal, a decision is made whether the parameters obtained at this iteration are admissible or inadmissible.

In order to search for rational values of the desired laser exposure parameters on the set of admissible ones, it is advisable to use blocks implementing search optimization methods, for example, the stepwise method on uniform grid nodes. The authors set an integral criterion for evaluating the viability of embryos under laser exposure. Having calculated the traumatizability of embryos, which is achieved under laser exposure with the values of technical parameters characteristic for the nodes of the grid model, in this work the search for points with rational values of the selected technical parameters was carried out by the method of directed enumeration of local extrema. Taking into account the multilayer structure of the embryo during mathematical modeling and optimization of the technical parameters of laser emitters will increase the accuracy of laser fission, which will reduce the traumatization of the embryo during the laser fission of the latter.

References:

1. Kovaliuk D. O., Moskvina S. M. *Modeliuvannia teplotekhnologichnykh ob'ektiv z rozpodilenymy parametramy*. Vinnytsia: VNTU, 2010. S. 52–67.
2. Fardigola L., Khalina K. (2022). *Controllability Problems for the Heat Equation in a Half-Plane Controlled by the Dirichlet Boundary Condition with a Point-Wise Control*. *Journal of mathematical physics analysis geometry*. 18 (1). Pp. 75–104. <https://doi.org/10.15407/mag18.01.075>
3. Levkin D. (2023). *Application of calculation methods for solving applied problems of heat and mass exchange in complex systems. Measuring and computing devices in technological processes*. *Khmelnitskyi*. 2. S. 179–182. <https://doi.org/10.31891/2219-9365-2023-74-24>

Іванов М. О.

*Студент, Akademie HUSPOL s.r.o.,
м. Куновице, Чеська Республіка*

ЧИННИКИ ВИБОРУ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ НА БАЗІ СТВОРЕННЯ ВЕБ-ПРОЕКТУ

При виборі правильної мови програмування для проекту, слід враховувати різні фактори, такі як продуктивність, тип програми, безпека та інше [1]. Для того щоб зробити конкретний вибір, слід розглянути ці фактори, щоб використовувати відповідну мову для проекту, не забуваючи, що завжди є компроміс. Далі будуть розглянуті наступні фактори:

- Визначення типу програми, що розробляється;
- Платформа, на якій використовуватиметься система;
- Здатність підтримки програми у робочому стані;
- Масштабованість та продуктивність;
- Безпека мови програмування;
- Підтримка спільнотою;
- Час на розробку продукту.

Визначення типу програми, що розробляється. Перш ніж вибрати мову програмування для проекту, важливо мати на увазі чітку мету та завдання. Тип програми, яка буде створена, сильно вплине на вибір мови. Наприклад, чи буде створено веб-додаток, мобільний додаток або низькорівневий програмний комплекс? Це важливий фактор, який слід враховувати, перш ніж приймати будь-які рішення. Крім того, слід подумайте про складність та розмір програми. Для невеликих проектів, таких як веб-платформи або блоги, можна використовувати системи CMS, такі як WordPress, які реалізовані на PHP або Umbraco, для якого потрібне знання C#. Для проектів середнього розміру, таких як сайти продажу, системи управління, внутрішні корпоративні портали, можна використовувати Java або C# [2]. Проект, що розробляється, повинен бути обов'язково загальнодоступний в мережі інтернет і не залежати від локального середовища користувачів. Інтерфейс повинен бути максимально простим та виконувати конкретні вимоги з наявністю інтуїтивно зрозумілого функціоналу, щоб користувачів не потрібно було навчати використанню. Повинні бути реалізовані прості веб-форми з можливістю збору даних, керуванням наявних та нових структур. Таким чином має бути реалізована веб-платформа, яка не планується бути високонавантаженою та великою корпоративною системою.

Платформа, на якій використовуватиметься система. Конкретна платформа, яка використовуватиметься для запуску та роботи програми. У

даному випадку розглядається платформа користувача, на якій продукт повинен бути доступний. Як приклад, можна розглянути дві мови програмування, Java [3] і C [4]. Якщо програма написана на C і її необхідно запускати її як у Windows, так і в Linux, то знадобляться різні компілятори для кожної платформи, що призведе до створення двох файлів, що виконуються. Якщо програма розроблена з використанням Java, то вона буде перетворена на байт-код, і для її запуску на будь-якій машині потрібно встановити віртуальну машину Java (JVM). Ця концепція також застосовується до веб-сайтів. Важливо, щоб веб-сайт відображався та функціонував однаково у всіх веб-браузерах. Однак, якщо використовуються теги CSS3 і HTML, існує ймовірність того, що веб-сайт може виглядати і поводитися по-різному в різних браузерах. Кожен користувач, незалежно від цього адміністратор системи чи клієнт, повинен відкрити сервіс там, де йому буде зручно. Це може бути персональний комп'ютер, мобільний телефон або планшет. Важливим є і підтримка різних браузерів, як згадувалося вище. Таким чином основною платформою запуску буде виступати браузер, який в наш час встановлений на кожному пристрої, і операційна система тут має дуже мале значення.

Здатність підтримки програми у робочому стані. При виборі технології та мови програмування для проекту важливо враховувати екосистему бібліотек та їхню підтримку, що йде разом із ними. Можливість підтримки працездатності програми має бути пріоритетом, тому завжди потрібно перевіряти останні версії мови та використовуваних бібліотек. Потрібно переконатися, щоб вибір залишався актуальним протягом тривалого часу. При виході нової версії слід враховувати зворотну сумісність з попередньою [5]. Якщо з виходом нової версії достатньо зробити невеликі зміни, то це гарний знак, а якщо потрібно переписати більшу частину проекту та використовувати багато дорогих ресурсів, то це буде сигналом для уникнення використання цього продукту. При створенні додаток дуже важливо пам'ятати про довгострокові відносини з клієнтами. Так само може настати момент, коли нам потрібно буде передати кодову базу іншій команді або компанії, що може спричинити пошук нових розробників. Доступність та кваліфікація розробників у регіоні вплине на витрати на технічне обслуговування. Таким чином необхідно враховувати простоту обслуговування та довгострокову життєздатність програми при виборі мови програмування. Цей фактор для проекту дуже важливий, тому що ресурсів на велику команду розробки та підтримки немає, але фактор безпеки залишається критичним. Як результат, мова повинна мати тривалий термін підтримки і бути обов'язково простою в переході на нову версію.

Масштабованість та продуктивність. Продуктивність програми залежить від багатьох факторів, і одним з них є продуктивність обраної мови програмування [6]. Це важливо враховувати, коли середовище розробки не надає достатньо місця для масштабування. Щоб отримати

максимальну продуктивність від програми, дуже важливо вибрати правильну мову програмування. Слід спрогнозувати, скільки користувачів програма може обслуговувати і що може статися в майбутньому, якщо кількість користувачів збільшиться. Чи буде програма сильно уповільнена при зростаючій кількості користувачів або зовсім зламається? Важливо враховувати масштабування програми. Чи може програма легко вмістити додатковий функціонал без негативного впливу на продуктивність? На даний момент не існує ідеальної та надшвидкої мови, у всіх є свої переваги та недоліки. Слід вибирати мову, яка буде оптимальною для WEB розробки, зможе забезпечити максимальну ефективність з мінімальними ресурсами та не даватиме великого зниження швидкості роботи зі зростанням користувачів. Мова обов'язково повинна давати можливість для масштабування, щоб продукт міг продовжувати ефективно працювати при зростанні навантаження і як мінімум забезпечив необхідний час для переходу на іншу технологію при необхідності.

Безпека мови програмування. При виборі мови програмування важливо враховувати аспекти безпеки програми. Кожна програма має свої унікальні вимоги безпеки. Наприклад, програми, пов'язані з охороною здоров'я, повинні відповідати вимогам HIPAA, а фінансові програми повинні відповідати стандартам PCI. Встановивши пріоритет безпеки програми, можна підвищити його загальну стійкість. Крім того, захист програми від кіберзагроз та злому має вирішальне значення. Перш ніж зупинитися на мові програмування, необхідно дотримуватися правил безпеки, щоб ефективно захистити програму. Це означає, що не тільки безпека мови має значення, але й те, як вона використовується і що на ній реалізовується, адже дуже велика кількість вразливостей програми виникає не через мову програмування, а через людську помилку, яка призводить до вразливостей. Уразливості мов є скрізь, а тій чи іншій мірі. Різні статистики показують різну кількість таких пробілів у безпеці. Наприклад, за версією Mand.io [7] всі топові мови програмування мають різну кількість вразливостей. Насправді не потрібно орієнтуватися тільки на ці числа, тому що вищий відсоток вразливості не означає, що мова гірша, він показує кількість знайдених вразливостей, але не показує кількості ще не знайдених. Так само популярність мови та середовище її застосування дуже впливає. Наприклад, PHP широко використовується в WEB, що робить продукти цією мовою найбільш доступними суспільству, а значить і кількість бажаючих знайти проблему в мові також вище.

Підтримка спільноти. При розробці програми обов'язково виникають різноманітні проблемами. У таких ситуаціях відсутність достатньої громадської підтримки може стати серйозною проблемою. У процесі розробки можна застрягти і потребувати інших розробників. Ось чому важливо враховувати цей аспект. Якщо вибрати мову програмування, для якої не вистачає великих посібників або статей для вивчення, тоді може

бути важко адаптуватися та працювати з ним. Це також вплине на швидкість розробки та кількість персоналу необхідного для підтримки. З низьким рівнем підтримки у співтоваристві, молодим спеціалістам, вартість яких менша, вимагатимуть значно більше часу кваліфікованих співробітників, чия вартість вища, і таким чином середня продуктивність впаде. Якщо ж підтримка на високому рівні, тоді молодий фахівець з великою ймовірністю зможе самостійно вирішити проблему чи завдання та не використовувати час інших розробників.

Час розробки продукту. Кожна організація прагне випускати програми швидко. Зацікавлені сторони бізнесу також хочуть отримати нові функції або готовий додаток якнайшвидше. Тому важливо зважати на час розробки. При виборі мови вигідно вибирати ту, яка дозволяє швидко розробляти програми. Якщо мова має достатню бібліотечну підтримку, доступні пакети або модулі, можна не створювати все з нуля, заощаджуючи дорогоцінний час розробки. Крім того, дуже важливо враховувати досвід роботи з обраною мовою. Чим краще розробники знайомі з мовою, тим менше часу знадобиться на розробку програми. Це слід враховувати для розуміння того, наскільки критично зробити продукт швидко. Якщо мета запуснитися якомога швидше і отримати готовий мінімально працюючий продукт MVP, тоді це стає важливим аспектом, оскільки слід зосередитися лише на специфічних функціях, якщо ж такої необхідності немає, тоді пріоритет такої необхідності повинен бути нижчим.

Список використаних джерел:

1. DHRUV, Stuti. *Factors to Consider When Choosing a Programming Language*. Онлайн. Aalpha. 15.02.2019. Режим доступу: <https://www.aalpha.net/blog/factors-to-consider-when-choosing-a-programming-language/>. [дата звернення 18.08.2023].
2. *How to Choose a Programming Language For a Project?* Онлайн. GeeksforGeeks. 17.01.2023. Режим доступу: <https://www.geeksforgeeks.org/how-to-choose-a-programming-language-for-a-project/>. [дата звернення 18.08.2023].
3. *Java*. Онлайн. Wikipedia. 01.06.2023. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Java>. [дата звернення 19.08.2023].
4. *C (programming language)*. Онлайн. Wikipedia. 18.08.2023. Режим доступу: [https://en.wikipedia.org/wiki/C_\(programming_language\)](https://en.wikipedia.org/wiki/C_(programming_language)). [дата звернення 19.08.2023].
5. *Backward compatibility*. Онлайн. Wikipedia. 13.08.2023. Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Backward_compatibility. [дата звернення 20.08.2023].
6. *Which programming language is fastest?* Онлайн. The Computer Language 23.03 Benchmarks Game. [б. д.]. Режим доступу: <https://benchmarksgame-team.pages.debian.net/benchmarksgame/index.html>. [дата звернення 20.08.2023].
7. *What are the most secure programming languages*. Онлайн. Mend.io. [б. д.]. Режим доступу: <https://www.mend.io/most-secure-programming-languages>. [дата звернення 20.08.2023].
8. ZAVERIA. *Top 10 Programming Languages in 2023 with the Largest Developer Communities*. Онлайн. Analytics Insight. 12.01.2023. Режим доступу: <https://www.analyticsinsight.net/top-10-programming-languages-in-2023-with-the-largest-developer-communities/>. [дата звернення 20.08.2023].

Volodymyr Kovbasiuk

*Student, Akademie HUSPOL s.r.o.,
Kunovice, The Czech Republic*

USING IN-MEMORY DATA GRID FOR OPTIMIZING LARGE DATA SETS PROCESSING

In-memory data grid (IMDG) is the set of computers that are managed by specific software to union their RAM to store and manage large sets of data. Those union is usually called the cluster and computers nodes or members. This is a distributed computing system, that allows different external application to use cluster data as a single view and provides unified processing of data shared across the nodes. Primary use case for such systems is data caching with consistency and scalability support.

IMDG purpose is to handle high load and data spikes, when data set size is changed dynamically and can often exceed fixed RAM size on single machine. Each cluster node runs IMDG application that discovers nodes inside cluster and distributes data evenly between them. Adding new node triggers rebalance process that move some data to it and make system balanced.

In-memory data grid is useful for application where data should be handled real-time and data volume can change significantly. One of the most popular distributed IMDG is Hazelcast data grid. It provides such features as:

- In memory processing. Instead of reading and writing data from database or other source data as stored and processed directly in RAM. In this case multiple nodes memory is collected and presented to client app as one big in-memory collection.

- In memory calculation. This is a feature that allows clients to run computing code directly inside nodes when each node runs it with own set of data.

- Scalability and high performance. Nodes can be added or removed in cluster automatically to keep optimal configuration required for current load.

- It's historically an AP (Availability-Partition tolerance) system that prefer availability against consistency. But some data structures inside Hazelcast can be used in CP (Consistency-Partition tolerance) mode.

Let's consider typical use case when evolving business application meets a challenge of re-architecture.

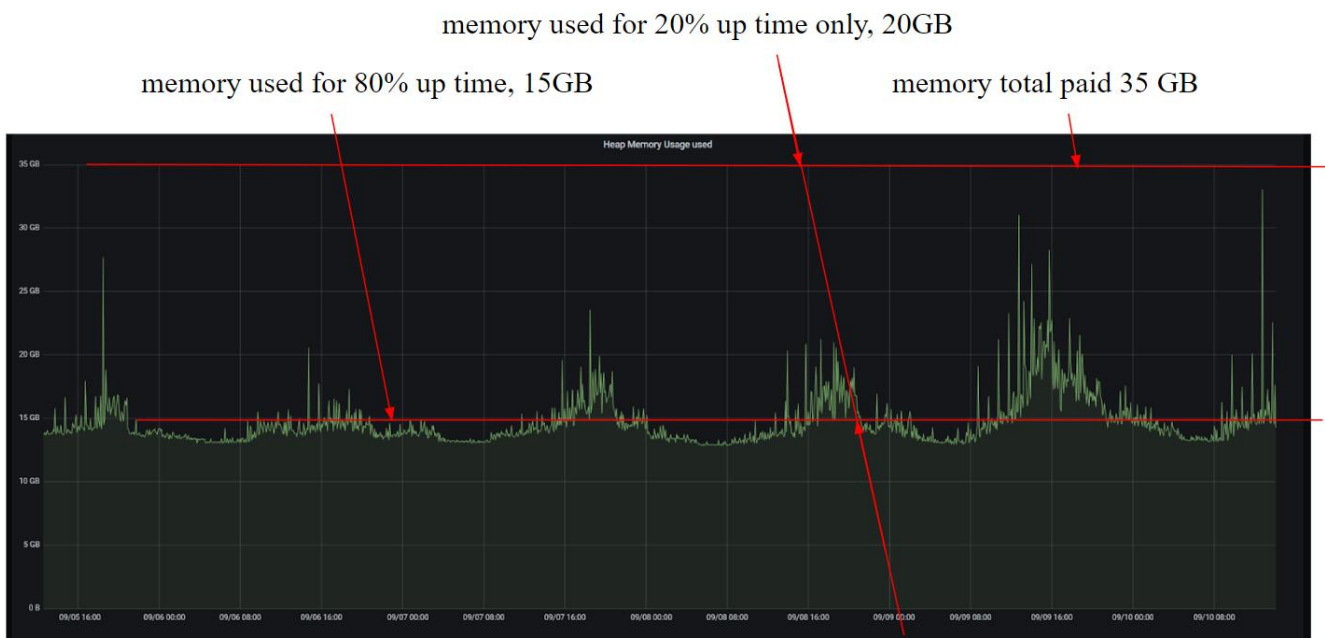
Abstract input:

- App that process commands under users and sends results somewhere
- It is a monolithic backend service that works just fine from the moment of creation in the past
- It works under dynamic load that may vary in wide scale

The challenge:

- After some time, number of users grows to millions. Performing action under users set takes longer and longer.
- Business requirements become more complex and requires more computing resources
- Keeping app fast and highly available is a priority task

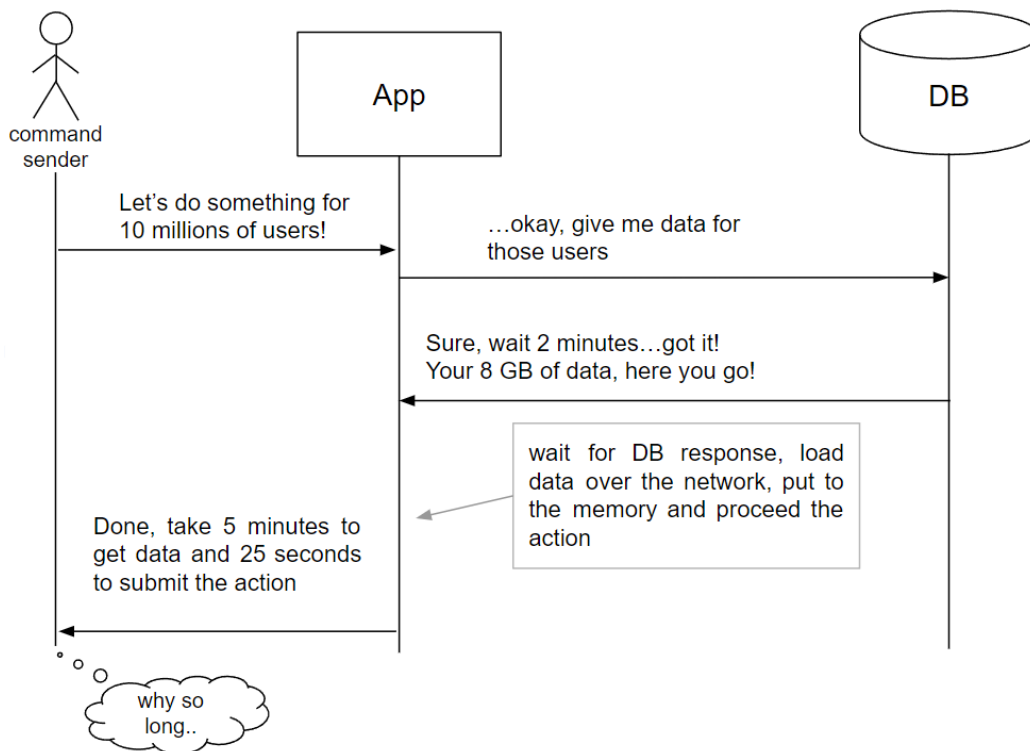
Usually, very first solution is the simplest one – vertical scaling. Increasing CPU and RAM helps for a while. But eventually it becomes inefficient and too costly. Typical situation in this case is like at picture 1. Here app uses about 15 GB of memory during night and most part of the day. But sometimes it has spikes where action for a lot of users should be handled. Then heap usage is about 35 GB. This means that prepaid 20 GB is mostly not used. It's important for Cloud hosting cases where RAM is one of the most expensive resources.

Picture 1. – Inefficient use of RAM

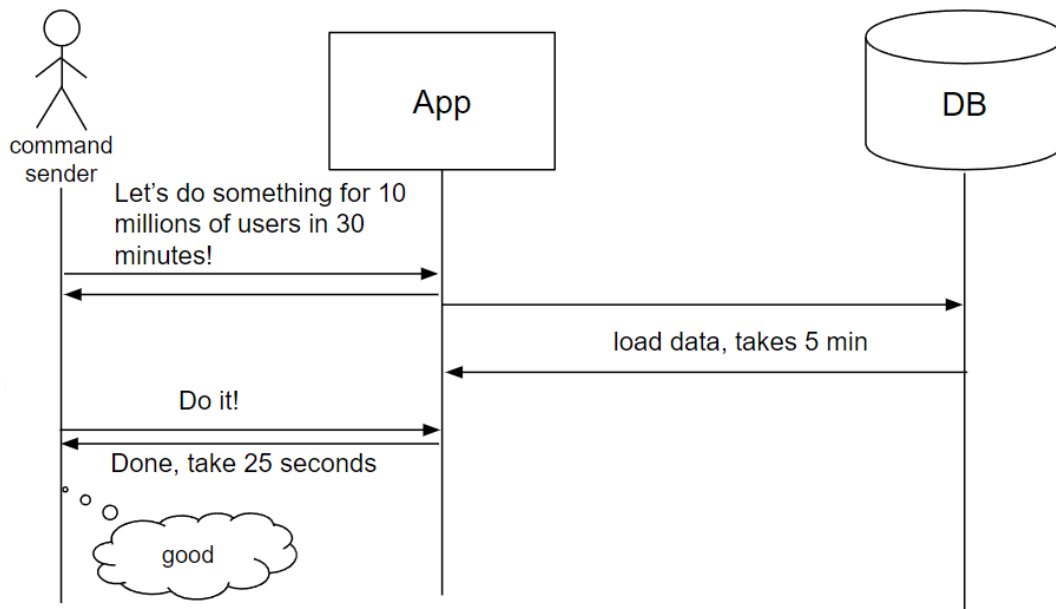
This leads to large and high price configuration that are fully used just sometimes. Later this happens again and again leading to absurd and very costly configurations.

Other problem is data traveling over network. Simplified example is described at picture 2:

Picture 2. – Slowing down the app because of data loading

Here, making useful action is pretty fast but preparation, like loading from DB takes much longer. Not directly related to our issue, however often met by many services. This may be solved by prediction a load and loading data beforehand, as showed in the picture 3.

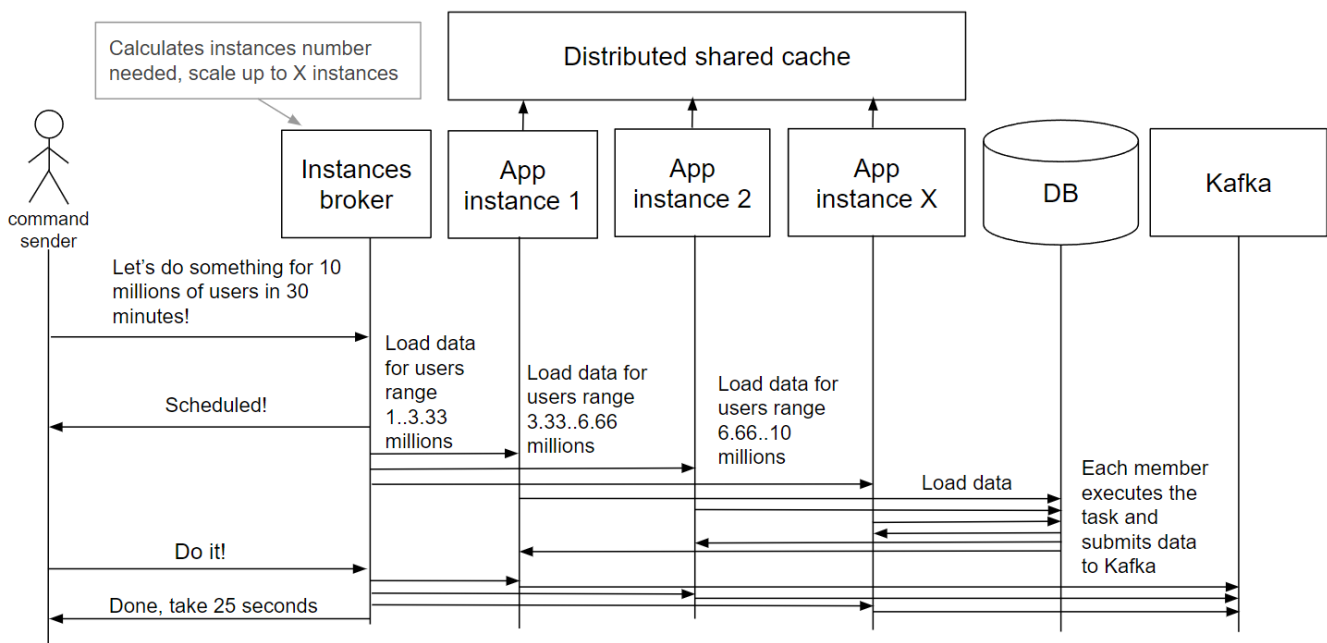
Picture 3. – Scheduled data preloading

But lot of RAM is still bought and preloading may not be always possible. Here comes a need to redesign a system and make it scalable horizontally. New requirements are:

- app can be scaled up and down by adding or removing instances

- each instance has medium CPU/RAM configuration and handles fixed number of users
- on scaling process data should be evenly distributed by instances.

In fact, this mean that distributed system should be build. This is not easy task, to keeping such system consistent and highly available. The trickiest part is to react on scaling and re-distributed that data between nodes. As users may dynamically be added, removed or updated it's hard to track user node selection. If for example, user key properties were changed, then different node should be selected for data consistency guarantees. This mean that data should silently travel between nodes, reacting to external changes. In the picture 4. sample of such system is presented. Usually to union nodes to the cluster some leader or broker node is selected. It can be any of scalable nodes, often the oldest or some dedicated broker that is stable.

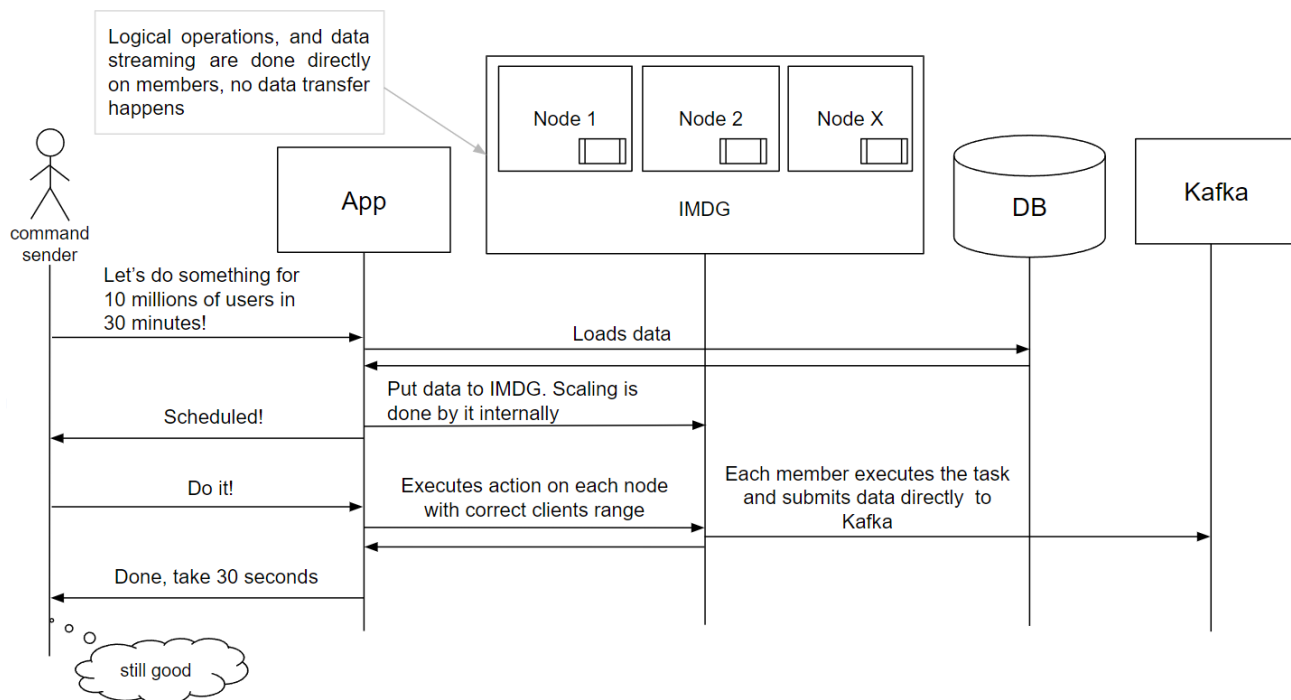
Picture 4. – Simple example of scalable application

However, this solution is hard to implement and maintain. Need a lot of efforts to design and implement it properly. It may be a not easy task to convince a customer for such a big change. Often business tends to delay such breaking changes and try all possible measures for temporary workaround.

Here IMDG comes for the rescue. This is ready to use, distributed solution that is supported at Cloud vendors. It takes care about scaling itself. Main idea here is to move code execution directly to the data and minimize network operation. Similarly, like Stored Procedures are executed inside database. At picture 5 same solution with IMDG is show.

In case of Hazelcast, data in cluster are divided to some fixed set of partitions. Each node owns some partitions. Data are spread between all partition

by using key object characteristic, like user id. When nodes become full of data then new node is added and some partitions are moved from existing nodes to the new one. And if data are eventually removed or evicted from the cache, cluster detect free memory and decreases number of nodes by moving all partitions from some nodes to others.

Picture 5. – Using a distributed IMDG

There are a lot of dedicated tools and data structures specific to Hazelcast to simplify end user life. For example, you can make a data pipeline and trigger results of executions directly from cluster nodes to Kafka topics or other external system.

Here typical problem of data grown has been considered and proposed solution by application redesign by using In-Memory Data Grid. This is just a simplified presentation of real-life cases, but shows right direction of typical problem solving.

References:

1. Hazelcast documentation [<https://docs.hazelcast.com/hazelcast/5.3/>]
2. Distributed Data processing [<https://scaleyourapp.com/distributed-data-processing-101-the-only-guide-youll-ever-need/>]
3. What Is an In-Memory Data Grid? [<https://hazelcast.com/glossary/in-memory-data-grid/>]
4. Why in-memory data grids matter in event-driven and streaming data architectures [<https://www.redhat.com/architect/in-memory-data-grids>]

Maksym Proniaiev

*Student, Akademie HUSPOL s.r.o.,
Kunovice, The Czech Republic*

**INFORMATION TECHNOLOGIES IN MILITARY USE: HOW
UNMANNED DRONES ARE ENHANCING SITUATIONAL AWARENESS,
SURVEILLANCE CAPABILITIES, AND COMBAT OPERATIONS**

In the light of recent military warfare, the extensive use of unmanned aerial vehicles, usually referred to as drones or UAVs, has significantly revolutionized military operations. Drones are usually small aircrafts that can be remotely controlled or even operate autonomously. They have appeared to be very valuable technology, offering a wide range of capabilities and applications in the civilian and especially military domain.

Drones come in various shapes and sizes, each designed to fulfill specific objectives. One of the key uses of drones is in surveillance and reconnaissance missions. Usually equipped with advanced sensors and high-resolution or even night-vision cameras, drones can gather real-time intelligence, monitor enemy activities and provide valuable information for strategic and operational decision-making. These technologies enable the military to identify potential threats, and assess the terrain without even coming to the first lines [1].

For example, a drone can assist in target acquisition by identifying and tracking enemy vehicles, or by investigating the line of defense. After an engagement or strike, drones can be deployed to assess the damage inflicted on enemy targets or infrastructure. Such situational awareness enables military commanders to make informed choices and adapt their tactics accordingly [2].

There are also specialized cargo drones that could be used for logistical purposes. Such drones can transport supplies, equipment, and even medical aid to remote or inaccessible areas, thereby supporting troops in challenging environments [3].

Moreover, drones have proven to be invaluable in offensive operations. Their ability to conduct targeted strikes with precision has shown to disrupt defenses and reduce the risk to military personnel. [4]. Additionally, drones have been employed in border surveillance, maritime operations, and disaster response. Their versatility and ability to operate in challenging environments make them ideal for monitoring remote places, detecting illegal activities, and providing assistance during natural disasters [5].

But not only military drones, which are usually expensive and hard to manufacture, are used. Civilian drones have found various applications due to their accessibility, versatility, and cost-effectiveness. While primarily designed for civilian purposes such as photography, videography, and recreational use,

civilian drones have been adapted and utilized in military operations in several ways.

Drones such as DJI Mavic [6] are not only used for reconnaissance but also for carrying small mines or explosives which allows them to target enemy personnel and even vehicles. Another civilian type drone - first person view (FPV) - is also widely used as a kamikaze drone due to its relatively small price. Using these drones as loitering munitions Ukrainian army has already done a lot of damage to Russian invaders. [7]

There is also another widely used drone type - fixed-wing drones. Unlike multirotor drones, which use multiple rotors for lift and maneuverability, fixed-wing drones rely on aerodynamic principles to generate lift and maintain flight. Fixed-wing drones can typically stay airborne for longer durations compared to multirotor drones.

These drones are capable of higher speeds and have a greater range compared to multirotor drones. The aerodynamic design of fixed-wing drones provides stability and efficiency during flight. They can withstand wind conditions better and maintain a steady flight path, making them suitable for missions that require precise control and stability. This greater characteristic allows them to cover larger distances and conduct prolonged and more complicated surveillance missions.

The design of fixed-wing drones also allows for a larger payload capacity, enabling the integration of advanced sensors, cameras, communication systems, and even weapons. Fixed-wing drones can also act as communication relays, establishing or extending communication networks in remote or disrupted areas. They can enhance connectivity between military units, facilitate information sharing, and support command and control operations. A great example is a Ukrainian "Shark" drone [8], that is used mainly for reconnaissance.

One more drone type that can be considered as a "game-changer" is naval drone. Already successfully used in the black sea [9] to target boats, military ships and even cruisers or bridges. Carrying large amounts of explosives these drones can to some extent make up for the lack of naval fleet.

In conclusion, drones have revolutionized military operations by providing enhanced situational awareness, surveillance capabilities, and combat effectiveness. Their ability to gather real-time intelligence, conduct precision strikes, and perform logistical tasks has transformed the way modern warfare is conducted. As technology continues to advance, drones are likely to play an even more significant role in future military operations. However, it is essential to address ethical and legal considerations surrounding their use to ensure responsible and accountable deployment. The evolution of drones represents a paradigm shift in military capabilities, offering new opportunities and challenges for armed forces worldwide.

References:

1. Johnson, C. (2018). *Drone Warfare: The Development of Unmanned Aerial Conflict*. Oxford University Press.
2. Jackson, P. (2019). *The Use of Drones in the Modern Battlefield*. *Journal of Military Studies*, 3(2), 45-62.
3. Roff, H. (2017). *The Ethics of Unmanned Military Systems: A Moral Framework for Judgment*. Palgrave Macmillan.
4. Singer, P. W. (2017). *Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century*. Penguin Books.
5. Bryson, J. J., & Diamantis, M. (2019). *Drones and Responsibility: Legal, Philosophical, and Socio-Technical Perspectives on Remotely Controlled Weapons*. Routledge.
6. Spectrum. Budget Drones in Ukraine Are Redefining Warfare. 2023 <https://spectrum.ieee.org/drone-warfare-ukraine>
7. ABC Why Ukraine's kamikaze racing drones are causing a buzz on and off the battlefield 2023 <https://www.abc.net.au/news/2023-04-01/fpv-racing-drone-kamikaze-attacks-ukraine-russia-war/102155702>
8. Newsweek. 'Shark' Drones Team Up With HIMARS To Wipe Out 5 Russian Buk Systems: Video 2023 <https://www.newsweek.com/shark-drones-team-himars-wipe-out-5-russian-buk-systems-video-1825901>
9. CNN Exclusive: Rare access to Ukraine's sea drones, part of Ukraine's fightback in the Black Sea 2023 <https://edition.cnn.com/2023/07/30/europe/ukraine-drones-black-sea-intl/index.html>

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ

Гремляцкий А. В.

*Студент, Akademie HUSPOL s.r.o.,
г. Куновице, Чешская Республика*

УЛУЧШЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЯ ОКУПАЕМОСТИ КОМПАНИИ С ПОМОЩЬЮ ОПТИМИЗАЦИИ СОСТАВЛЯЮЩИХ МУЛЬТИПЛИКАТОРА EV/EBITDA

Время окупаемости приобретённой компании – является одним из ключевых показателей для принятия решения об инвестировании, приватизации.

Так показатель EV/EBITDA даёт возможность узнать срок окупаемости средств, потраченных на покупку компании.

Данный показатель используется инвесторами для выбора наиболее привлекательного объекта и/или аналитиками для отслеживания пере- или недооценки компании на рынке [1].

EV/EBITDA – мультипликатор, состоящий из: EV (англ. Enterprise Value) – Стоимости компании; EBITDA (англ. Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization) – Прибыли компании до вычета Налогов, Процентов, Износа и Амортизации [1].

Стоимость компании EV состоит из Рыночной капитализации – данные фондовой биржи, если компания акционерная и разместила свои акции для купли-продажи. Также стоит учитывать стоимость выпущенных компанией Привилегированных акций.

В стоимость компании также включены долго- и краткосрочные заёмные средства.

Такой показатель, как собственные Денежные средства и Денежные эквиваленты компании – тоже оказывает влияние на стоимость компании.

EBITDA – ключевой финансово-аналитический показатель, который отражает финансовый результат деятельности компании, с помощью которого определяется на сколько прибылен бизнес компании до вычета процентов по кредитной задолженности, до уплаты налогов, до компенсаций износа, и до осуществления амортизационных выплат.

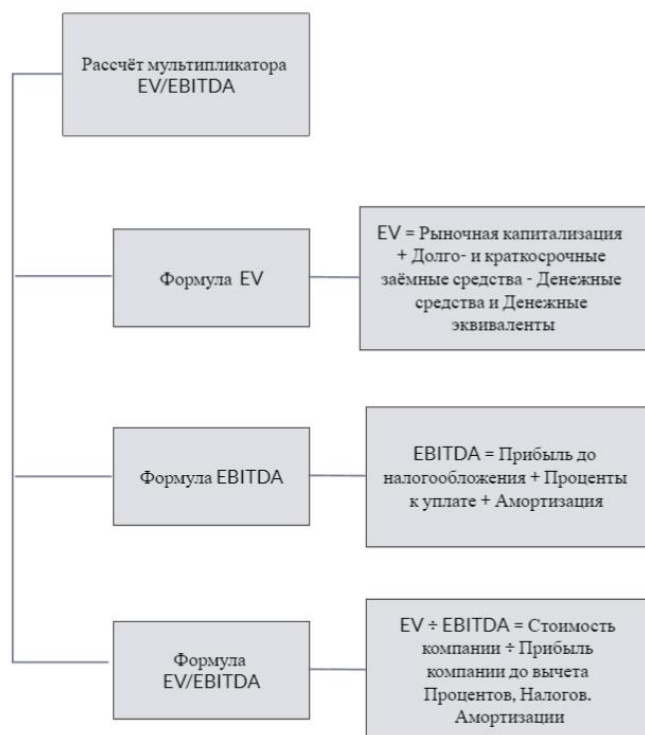
Показатель EBITDA часто используют для оценки платежеспособности, долговой нагрузки, рентабельности компании. С помощью EBITDA показателя рекомендуется сравнивать предприятия в одной отрасли, при этом размеры инвестиций, долговая нагрузка, налоговый режим, учетная политика не учитываются – имеют значение только вид деятельности и текущие результаты.

Недостатком показателя EBITDA считается невозможность сделать вывод о необходимости новых инвестиций из-за исключения амортизации. Поэтому показатель нужно использовать совместно с другими показателями, например, валовой, операционной и чистой прибылью [2].

Мультипликатор EV/EBITDA, пример расчета [1]:

Показатель	Сумма (\$)
Рыночная капитализация	500 000
Долгосрочные заемные средства	40 000
Краткосрочные заемные средства	10 000
Денежные средства и эквиваленты	1 000
EV	$549\,000 = 500\,000 + 40\,000 + 10\,000 - 1\,000$
Прибыль до налогообложения	41 000
Проценты к уплате	2 000
Амортизация	500
EBITDA	$43\,500 = 41\,000 + 2\,000 + 500$
EV/EBITDA	$12.6 = 549\,000 \div 43\,500$

Схема вычисления EV/EBITDA мультипликатора [1]

После получения значения мультипликатора нужно правильно провести его интерпретацию.

Нужно обратить внимание на такие советы практиков:

- Проводите сравнение либо для одной и той же организации за ряд лет, либо, что еще лучше, с конкурентами по отрасли;

- Отрицательное значение говорит об убыточности деятельности и уменьшает шанс компании на инвестиции;

- Более высокий EV/EBITDA по сравнению с аналогичными показателями (среднеотраслевыми или историческими) позволяет сделать вывод о том, что компания имеет более высокую стоимость;

- Если EV/EBITDA компании ниже в сравнении с аналогами, то компания имеет более низкую стоимость. Следовательно, более низкий EV/EBITDA делает фирму привлекательной для инвестиций — он выглядит недооцененным;

- EV/EBITDA помогает сравнивать две компании в разных странах, так как позволяет избежать влияния налоговой политики на прибыль. Налоговая структура одной страны отличается от других, а этот мультипликатор полностью преодолевает налоговые ограничения и любые подобные искажения в оценке [4].

Общее понимание заключается в том, что сектора с высокими темпами роста видят более высокую метрику EV/EBITDA, а отрасли с низкими перспективами — более низкую. Поэтому, видя только более высокую или низкую оценку, не следует делать вывод о том, что она завышена или занижена.

Отмечается, что, исходя из показаний среднего EV/EBITDA за 2022 для компаний, входящих в рейтинг S&P 500, в Энергетике приемлемым является значение 5.37, а в Здравоохранении - 16.24 [3].

Подводя итоги, исходя из зависимостей мультипликатора EV/EBITDA, можно сделать вывод, что улучшение показателей EBITDA приводит к уменьшению срока окупаемости средств, вложенных в приобретение компании.

Достижение более высокого EBITDA зависит от улучшения следующих показателей: Прибыль до налогообложения, Проценты к уплате, Амортизация.

Список использованных источников:

1. Финансовый Директор - EV/EBITDA URL: <https://www.fd.ru/articles/161384-evebitda>
2. Брокерская компания Gerchik & Co – Как заработать на акциях URL: <https://gerchik.co/ru/blog/stati-dlya-treyderov/sekrety-zarabotka-na-akciyah-urok-27-ev-ebitda-comcast-corp>
3. STATISTA - S&P 500 EV/EBITDA multiple in the United States from 2014 to 2022, by sector URL: <https://www.statista.com/statistics/953641/sandp-500-ev-to-ebitda-multiples/>
4. FinX.pro - Что нужно знать про рыночные мультипликаторы EV и EBITDA URL: <https://vc.ru/money/600134-chto-nuzhno-znat-pro-rynochnye-multiplikatory-ev-i-ebitda>

Гуменюк Р. С.

*Студент, Akademie HUSPOL s.r.o.,
м. Куновице, Чеська Республіка*

ОЦІНКА МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ У ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФРЕЙМВОРКАХ SAFe & LeSS

Сучасний світ бізнесу та розробки програмного забезпечення характеризується швидкими темпами змін та необхідністю відповідати на постійно змінюючіся потреби клієнтів. У такому середовищі, ефективне планування роботи та ресурсів стає критично важливим завданням для забезпечення успіху організації. Для досягнення цієї мети, багато компаній вибирають організаційні фреймворки, такі як SAFe (Scaled Agile Framework) та LeSS (Large Scale Scrum), які надають структуру та методологію для планування та управління роботою великих та складних проектів. У даній доповіді буде проведена оцінка методів планування роботи у зазначених організаційних фреймворках.

SAFe (Scaled Agile Framework) SAFe є одним із найпопулярніших фреймворків для впровадження Agile методології на рівні організації. Один з ключових аспектів планування роботи в SAFe - це його ітеративний та інкрементальний підхід. Організації, що використовують SAFe, розбивають великі проекти на менші частини - епізоди, які планують та виконують на протязі кількох ітерацій. Це дозволяє більш гнучко реагувати на зміни та покращує передбачуваність виконання проекту.

PI (Program Increment) планування є однією з ключових практик у фреймворку SAFe (Scaled Agile Framework). Цей процес грає важливу роль у спільному плануванні роботи на більшому масштабі, допомагаючи забезпечити спільний розум та координацію між різними командами та ролевими групами.

Основні принципи та процес:

Масштабування Agile: PI планування є ключовим елементом масштабування Agile методології на рівні організації. Воно дозволяє командам спільно планувати та визначати спільні цілі та призначення на Program Increment (PI) - типово, це 8-12 тижнів.

Синхронізація роботи: PI планування сприяє синхронізації роботи між різними командами, що працюють над спільною метою. Всі команди приймають участь в однаковому часі та спільно планують, як вони будуть співпрацювати для досягнення загальних цілей.

Портфельне управління: PI планування також допомагає керівництву визначити, які проекти чи ініціативи мають найвищий пріоритет для наступного PI. Це дозволяє забезпечити вирішення найважливіших задач та оптимально використовувати ресурси. Залучення стейкхолдерів: PI

планування зазвичай включає в себе участь представників стейкхолдерів, що дозволяє враховувати їх потреби та впливати на стратегічні рішення.

LeSS (Large Scale Scrum) LeSS є іншим поширеним фреймворком, спрямованим на масштабування Scrum підходу для великих проектів. Однією з ключових переваг LeSS є його простота та акцент на саморегулювання команд. У LeSS використовується концепція "одного беклогу" (One Backlog), що дозволяє уникнути подвійної роботи та забезпечує більшу прозорість у плануванні.

Планування в LeSS зосереджене на спільному розумінні та співпраці між різними командами. Колективно, вони обговорюють та приймають рішення стосовно того, які задачі потрібно виконати, як їх розподілити між командами та як забезпечити взаємодію між ними. Це підходить для забезпечення координації та уникнення дублювання роботи.

Важливий аспект - це гнучкість у реагуванні на зміни. Команди у фреймворку LeSS пристосовуються до нових вимог та непередбачуваних обставин, здатні вносити корективи до плану, щоб забезпечити досягнення мети проекту.

Залучення всіх членів команди до планування та прийняття рішень є важливим елементом. Кожен може внести свій внесок та відчувати залежність від загального успіху. Такий підхід сприяє більш відповідальному та згуртованому виконанню завдань.

Узагальнюючи, планування у фреймворку LeSS - це про спільну працю команд, спрощення процесу та гнучкість у реагуванні на зміни. Координація та взаємодія грають ключову роль у досягненні спільних цілей проекту.

У висновках можна відзначити, що обидва фреймворки - SAFe та LeSS - мають свої переваги та обмеження у контексті планування роботи в організаційних проектах. SAFe надає більшу структурованість управління. LeSS, з іншого боку, спрощує комунікацію та відстеження прогресу, але вимагає більше зусиль для впровадження. Вибір між цими фреймворками залежатиме від конкретних потреб та характеру проекту в організації. Важливо зрозуміти, що успішна імплементація будь-якого з цих фреймворків вимагає врахування специфіки органі.

Список використаних джерел:

1. Leffingwell, D. SAFe® 4.5 Reference Guide: Scaled Agile Framework® for Lean Enterprises. Addison-Wesley. 2018.
2. Larman, C., & Vodde, B. Large-Scale Scrum: More with LeSS. Addison-Wesley. 2016.

Ложко И. В.

*Студент, Akademie HUSPOL s.r.o.,
г. Куновице, Чешская Республика*

ПОДДЕРЖАНИЕ ВЫСОКОГО УРОВНЯ МОТИВАЦИИ В ОТДЕЛЕ ПРОДАЖ

Недостаточно мотивированный персонал обходится очень дорого для любого бизнеса или предприятия причем зачастую в буквальном смысле, по оценкам института Гэллага отсутствие мотивации у сотрудников обходится экономике США в 605 млрд. долларов в год. Схожая ситуация наблюдается по всему миру.

Мотивация оказывает очень большое влияние на корпоративную культуру, а также на уровень прибыли компании.

Мотивированные сотрудники выполняют больше работы и гораздо качественнее при чем за те же деньги, в то же время сотрудники с низким уровнем мотивации мало эффективны ещё и тащат за собой весь коллектив снижая эффективность своего отдела и общий боевой дух команды что в долгосрочной перспективе приводит к падению прибыли и качества работы компании.

Для того, чтобы повышать и поддерживать высокий уровень мотивации в отделе продаж или любом другом отделе, руководители среднего и высшего звена должны коммуницировать с персоналом, ставить четкие задачи и держать руку на пульсе в дальнейшем.

Если руководство не контролирует выполнение поставленных задач, то со временем качество работы отдела падает, так как сотрудники начинают воспринимать работу выполненную плохо как норму.

В то же время необходимо общаться с персоналом чтобы каждый чувствовал себя частью команды, а не маленьким винтиком в огромном механизме.

И в дальнейшем руководство должно держать руку на пульсе чтобы замечать изменения в настроении отделов, а также принимать меры по поддержанию уровня мотивации.

Можно выделить следующие шаги для повышения уровня мотивации:

Быть открытым со своим коллективом

Когда сотрудники вовлечены в процессы планирования и принятие решений они чувствуют себя важной частью компании и их мотивация растет.

Ставить цели для команды

Постановка целей не только помогает регулярно отслеживать уровень мотивации сотрудников, но и повышает его

Также при регулярном обсуждении и рассмотрении способов достижения целей с сотрудниками повышается эффективность работы отдела и отдельно взятых сотрудников.

Если цель не достигнута руководство сразу видит, что возникла проблема либо с уровнем мотивации, либо с эффективностью

Общаться чаще со своими сотрудниками

Руководители должны чаще общаться со своими подчиненными так как нельзя один раз повысить уровень мотивации и забыть об этом, поддержание и повышение уровня мотивации процесс продолжительный и требующий усилий от руководителя.

Встречаясь чаще и давая сотрудникам возможность выговориться, руководитель может сделать выводы об эффективности работы отдельно взятых сотрудников и отделов компании, а также получать свежую информацию из первых уст о насущных проблемах и трудностях, с которыми сталкиваются сотрудники, что дает возможность оперативно и эффективно их решать вместе с коллективом.

Высокий уровень мотивации в современном мире это не про ноу-хау или роскошь - это необходимость в любой компании которая хочет получать высокие прибыли и развитие.

Мотивация - это залог эффективности, лояльности и самореализации любого сотрудника.

Луцків Т. Р.

*Студент, Akademie HUSPOL s.r.o.,
м. Куновице, Чеська Республіка*

СТВОРЕННЯ ПРОСТОРУ ДЛЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВИХ КОНТАКТІВ З ЦІЛЬОВОЮ АУДИТОРІЄЮ

Яким чином узагальнити маркетингові контакти з цільовою аудиторією та як побудувати універсальний простір який дозволить максимально ефективно використовувати їх? Стандартизація контактів допомагає забезпечити консистентність, а отже й ефективність та якість комунікацій з цільовою аудиторією. Побудова простору для вимірювання може відбуватися в різних середовищах, але зручніше використовувати цифровий простір як територію де проводить основний час споживач продуктів та послуг. Час, який людина проводить в цифровому просторі, може значно варіюватися залежно від країни, вікової групи, професійних обов'язків та особистих інтересів. За останні роки зростання доступу до смартфонів, комп'ютерів, планшетів та інших цифрових пристроїв суттєво змінило спосіб взаємодії з інформацією та спілкування загалом. За даними досліджень і статистики, середній час, який люди проводять в цифровому просторі, складає практично 7 годин на день. Цей час може бути істотно більшим для осіб, які працюють у сферах, пов'язаних з технологіями, медіа, маркетингом та інтернет-продуктами.

Проведення дослідження аудиторії є важливим кроком у створенні універсального простору стандартизації контактів. З його допомогою ми визначимо потреби та попередньо отримаємо розуміння цільової аудиторії. Ціль дослідження, а саме що ми хочемо дізнатися від цільової аудиторії на базовому етапі є перелік контактів які на неї впливають.

Розділення аудиторії за статтю на чоловіків та жінок в опитуванні є важливим або необхідним залежно від конкретних цілей та характеру запитань. Якщо послуга чи продукт розрахований на аудиторію чітко визначеної статі, то зрозуміло що інформація щодо статі буде мати значну роль в дослідженні.

Дослідження аудиторії за віковим зрізом є важливим інструментом для розуміння різних груп споживачів, їхніх потреб, поведінки та поглядів на різноманітні аспекти життя. Віковий розподіл може надати глибоке розуміння різних поколінь, допомогти адаптувати маркетингові стратегії та покращити сприйняття продуктів та послуг. Вікові групи можуть мати різні ставлення до технологій, споживчої поведінки, цінностей та пріоритетів. Вивчення цих груп допомагає розкрити тенденції та розуміти, які аспекти важливі для кожного покоління. Знання про вікові відмінності можуть бути

використані для розробки більш націлених маркетингових та відповідно рекламних стратегій.

Розподіл аудиторії за містами проживання є важливим компонентом досліджень, оскільки це дозволяє розуміти географічний контекст та пов'язані з ним важливість і тенденції. Вивчення розподілу аудиторії за містами допомагає рекламодавцям зорієнтуватися на конкретні регіони, де є попит на їхні продукти або послуги. Це дозволяє адаптувати маркетингові стратегії до місцевих потреб та культурних особливостей. Розподіл аудиторії за розміром міста є важливим аспектом для рекламодавців, оскільки розмір міста може впливати на споживчу поведінку, інтереси та можливості аудиторії. Маленькі міста та села можуть бути ідеальними місцями для реклами місцевих підприємств, ресторанів, магазинів тощо.

Вивчення того факту чи користувалася аудиторія певним продуктом або послугою, чи споживала, чи має намір це зробити в майбутньому є важливим аспектом досліджень і має велике значення для рекламодавців та маркетингологів. Це дозволяє розуміти рівень усвідомленості, сприйняття та взаємодії аудиторії з продуктом або послугою. Знання про те, чи користувалася аудиторія продуктом, допомагає розуміти, як великий ринковий потенціал для даного продукту чи послуги, а також чи є попит на цей продукт серед аудиторії. Інформація про те, які групи аудиторії вже користувалися продуктом, дозволяє розробляти більш персоналізовані стратегії маркетингу для різних сегментів аудиторії. Усі ці фактори допомагають рекламодавцям ефективніше налаштовувати свої маркетингові зусилля, створювати рекламні кампанії, які залучають аудиторію та сприяють зростанню продажів.

Перед тим як проводити дослідження відповідно до вибраного методу повинні впевнитись, що запитання чіткі, а методи дослідження надійні та об'єктивні. Після збору даних проводимо їх аналіз використовуючи статистичні методи, якщо необхідно, для виявлення тенденцій та взаємозв'язків. Дивимось на отримані результати та робимо висновки. Які відповіді на запитання отримали? Які цікаві тенденції або відмінності виявилися? На основі цього робимо рекомендації для подальших дій.

Медіаносій який передає повідомлення аудиторії повинен бути інформаційний. Інформаційність медіаносія вказує на те, наскільки ефективно певний канал або засіб комунікації може передавати інформацію цільовій аудиторії. Це означає, наскільки точно, зрозуміло та повно інформація може бути передана аудиторії через даний медіаносій. Іншими словами, інформаційність вказує на якість передачі повідомлення засобом масової комунікації.

Медіа яке передає повідомлення аудиторії повинно бути привабливим для неї. Привабливість медіаносія - це сутнісна характеристика каналу, платформи або засобу комунікації, що вказує на його здатність привертати

та утримувати увагу цільової аудиторії. Ця характеристика виникає з комплексу факторів, які впливають на сприйняття інформації аудиторією та створюють позитивні асоціації з медіаканалом. Один з основних аспектів медіаносія є його емоційний зв'язок з аудиторією. Медіаканали, які викликають позитивні емоції, симпатію або створюють атмосферу спільноти, зазвичай мають більший потенціал привабливості.

Важливість медіаносія для аудиторії в процесі вибору продукту чи послуги відображає суттєвий аспект медійного впливу на споживацьке поведінкове рішення. Ця концепція базується на теоріях медіа та маркетингу, які розглядають вплив різних каналів комунікації на споживачів та їхнє рішення щодо покупки чи замовлення послуги.

Інформативність, привабливість та важливість, значення цих контактів для цільової аудиторії у дослідженнях, об'єднання цих показників є ключовим етапом для отримання комплексного розуміння ситуації. Це дозволяє отримати глибокий аналіз та зробити здорові висновки. Ці показники пов'язані між собою та вони забезпечують кілька рівнів аналізу між ними, визначаються фактори які впливають на інші та чи є між ними чіткі закономірності. Для об'єднання показників можна використовувати різні методи - кореляційний аналіз, кластерний аналіз, факторний аналіз тощо. Графіки, діаграми та інші візуальні засоби допомагають ілюструвати зв'язки між показниками та зробити аналіз більш зрозумілим.

Об'єднання показників інформативність, привабливість та важливість у дослідженнях допомагає отримати більш повне та глибоке розуміння ситуації з цільовою аудиторією, з'ясувати складні зв'язки та впливи медіаносіїв на неї, а також безумовно побудувати простір маркетингових контактів, які будуть стандартизованими та вимірними.

Список використаних джерел:

1. Philip Kotler, Kevin Keller - *Marketing Management*, 2014
2. Al Ries, Jack Trout - *Positioning: The Battle for Your Mind*, 2001
3. Dave Chaffey, Fiona Ellis-Chadwick - *Digital Marketing*, 2019
4. Jonah Berger - *Contagious: How to Build Word of Mouth in the Digital Age*, 2014
5. Mark W. Schaefer - *Marketing Rebellion: The Most Human Company Wins*, 2019

Dmytro Luchynskii

*Student, Akademie HUSPOL s.r.o.,
Kunovice, The Czech Republic*

**IMPLEMENTATION OF NEW ORGANISATIONAL APPROACHES IN
THE WORK OF PRIVATE DENTAL PRACTICE IN THE REALITIES
OF MARTIAL LAW**

Over the 2022 the organisation of dental practice in the context of a large-scale war against Ukraine has set new requirements for doing business and making different management decisions than previously required in peacetime. In 2022, small businesses in Ukraine operated (and continue to operate) under conditions of uncertainty, the risk of bombing, constant air raids and prolonged power outages after missiles hit critical infrastructure.

Even in the central-western part of Ukraine, businesses had to adjust their business processes to the current realities of martial law and innovate, sometimes making mistakes and correcting them. All these conditions affected the financial performance of businesses and the work of people. Therefore, it was important for us to analyse some of the management decisions that had a successful outcome, as well as some decisions that were wrong and had to be corrected quickly.

One of the most critical factors affecting business operations was the prolonged periods of power outages. This led to long downtime during business hours and economic losses. It also had an impact on the moral and psychological state of people in the workplace, as it was accompanied by the shutdown of heating in winter. Therefore, it was important not only to find an effective solution to this problem, but also to maintain the morale of employees during periods when decisions had not yet been made and managers were looking for ways out of critical situations. In such conditions, we had to use different levels of management in practice, namely: command, management, leadership.

In addition, our doctors faced the dilemma of how to act in the event of an air raid and a life-threatening situation if treatment (especially surgery) had already been started. We came to the conclusion that during the alarm, treatment (surgery) that has already begun should be completed and then quickly go down to the shelter. If the treatment has not yet begun and the air raid alarm occurs a few minutes before the start of the treatment, the treatment procedure is postponed to the period after the air raid alarm has ceased or is postponed to another day.

One of the most important decisions we had to make was to restore the backup power supply, which could ensure the full functioning of our institution on the one hand, and on the other hand, would be cost-effective for small

businesses. After our first long blackout, we urgently needed to buy an electric generator. A temporary solution was to connect some electrical appliances to so-called uninterruptible power supplies (UPS) or inverters with storage batteries, which allowed us to work for about 30-40 minutes offline after sudden power outages.

Upon closer examination, we came to the conclusion that a 100-kilowatt generator would be too expensive and unprofitable for our facility, although it would cover the necessary energy costs. In addition, according to safety regulations, it was necessary to allocate a separate area near our establishment, which was not possible in the conditions of dense construction. Therefore, after communicating with other experts and businesses, we came to the conclusion that a portable inverter generator of low power (up to 5 kW) would be a solution to provide electricity and heating to parts of our facility (namely 2 treatment rooms, one of which was a surgical room). This allowed us to continue the work of our institution during the critical period (in part) and gave relative safety of treatment to our patients (some of the patients were afraid to start treatment because air raids, bombing and blackouts could not be predicted).

The cost of running on electricity from a low-power petrol generator was approximately 100 UAH (extra) per hour.

This price was taken into account by some businesses when issuing a payment cheque to their customers. In our case, we managed to maintain profitability without additional charges to patients. When analysing the reasons, we can make a preliminary conclusion that the cooperation of people, a combination of labile working hours (to save electricity during periods of overload at the request of local authorities) and the efficient work of the city's central power grid repair services have yielded positive results.

A separate management innovation introduced just before the outbreak of war was digitalisation, namely the transition to an electronic dental programme for patient registration and medical data. Since the war unexpectedly caught the medical institution in the transition phase from paper-based patient records to electronic ones, both patient recording systems were in place at the time of the power outage, which revealed the pros and cons of both systems in critical situations. Eventually, after the power grid and backup power supplies were established, and at the moment, it was decided to fully switch to a digital patient record system.

As martial law and the war continue today, new challenges and risks are emerging. Such conditions will require qualitatively new management decisions and the resilience of the management team, as well as the analysis of these decisions to further study business processes, and leadership for business administration.

References:

1. "TRIBAL LEADERSHIP" Book, Leveraging Natural Groups to Build a Thriving Organization DAVE LOGAN, JOHN KING & HALEE FISCHER -WRIGHT Foreword by Warren Bennis
2. Закон України "Про застосування платних послуг в охороні здоров'я" від 03.05.99 р.
3. Закон України "Про рекламу" від 03.07.96р.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік».
5. Закон України "Про ціни та ціноутворення" від 05.03.98р.
6. Закон України "Основи законодавства про охорону здоров'я".- К.П.П. "Візай", 1993 (ст. 18).
7. Кодекс законів про працю України // Кодекси України: У 2 т. – К.: Ін Юре, 1997. – Т. 1.
8. Вороненко Ю. В., Литвинова О. Н. Менеджмент та лідерство у медсестринстві. Тернопіль: «Укрмед книга», 2001 р. – 364 с.
9. Герчикова И. Н. Менеджмент.- М.: ЮНИТИ,1995.
10. Голяченко О. М. Економіка охорони здоров'я. – Тернопіль, 1997.
11. Голяченко О. М. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я
12. Ельштейн Н. В. Общественно-медицинские проблемы стоматологической практики. – Таллин: Валгу, 1983.
13. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я. Під ред. Вороненка Ю. В., Москаленка В. Ф. Тернопіль: "Укрмед книга", 2000р. – 675 с.
14. Харьков Л. В. Маланчук В. О. Борисенко А. В. Основи стоматології Київ: Медицина, 2009. – 580 с.
15. Чернівська Л. П, Основи мотивації в менеджменті. – Суми: ВВП "Мрія-1" ЛТД, 1997.
16. Чопчик В. Д. Концептуальні напрями розвитку організації стоматологічної допомоги дорослому населенню в системі державних амбулаторних закладів великих міст України : дис... канд. мед. наук: 14.02.03 / Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика. — К., 2007. — 169 арк. — Бібліогр.: арк. 141-165.
17. Шортел С. М., Калюжний О. Н. Менеджмент в охороні здоров'я К.: «Основи», 1998 р. – 556 с.

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Denys Vodolazskyi

*Student, Akademie HUSPOL s.r.o.,
Kunovice, The Czech Republic*

ANALYSIS OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT FOR SUCH COMPANIES AS AMAZON, GOOGLE, MICROSOFT

The Human Resource Department is an important part of operational strategy of the company. It deals with hiring, interview strategies, holding of employees, benefits for workers, implementing of company values and many other questions. HR department also should be synced with the business goals, to be a strategic partner of the company. Let's take a look into some aspects of HR in the most popular world companies. [1]

Amazon, Microsoft, Google are big companies with many branches of business. They are international corporations with significant influence on the world, huge power and money turnover.

Amazon, Microsoft, Google are well-known brands that attract not only customers but workers as well. They all are related to information technologies; they have concurrency in many fields. Nevertheless, their company culture and business strategy are not identical. [2]

Amazon started with selling books online. Today Amazon works mainly with e-commerce, online advertising, artificial intelligence, cloud computing. This is a big international company that has even space projects.

Microsoft is a technology corporation known by its software product: Windows, Microsoft Office, browser Edge and many others. Microsoft provides services such as Microsoft Azure. The company acquired some popular products: Skype, LinkedIn, GitHub. Also the company sells physical devices such as Xbox video game console and Microsoft Surface laptop.

Google is a technology company that is focused on generative artificial intelligence, web search engine, quantum computing, online advertising, software for android devices. Google produces own phones – Pixel phone. Also, the company is the owner of video service YouTube.

These corporations have similar business branches what makes them dealing with workers of the same professions, for example, software developers. Also similar business branches makes these companies similar in business goals. But every company has own vision and values, and thus, there are differences in Human Resource Department work, company structure.

The work with people starts from hiring them. But on the other hand, you need to know who to hire. Strong vision, company values and corporate culture are

the basement for the recruiting policy. At this stage the recruiter should be able to answer what the company is, what to expect from it. A candidate can ask about general atmosphere in the team, what behaviour in different situation company welcomes, what are the benefits and compensation except salary gives the company.

Company	Amazon	Microsoft	Google
Recruiting	Looking people with achievements	Looking for smart and experienced people	Looking for smart people
Atmosphere	People have hard working environment	People have comfort	People have comfort
Extra benefits	Company has relatively small budget	Company has relatively big budget	Company has relatively big budget

Table No. 1: Comparison of HR strategies in A-brands

Source: [1][2]

Amazon has a hardworking atmosphere. The company is looking for concentrated, goal-oriented candidates that want to make things done. The company has not very good work-life balance the suits for ambitious people for whom the goals are critically meaningful. The candidate should be able to prove that he has an experience of work under the pressure, in limited time bounds, and achieved the positive result. Besides that, Amazon wants people to be smart. Their strategy can be called: find smart hardworking people and give them environment for successful work. Here is important to note that Amazon doesn't consider extra benefits a good motivation for its employees. The company doesn't provide food for its employees, though it could save time that workers spend on having launch outside. Also, Amazon has relatively small salary margins. Company doesn't spend a lot on business travelling. In general, the company keeps saving funds strategy and tries to cut spendings where possible.

Google has another philosophy regarding atmosphere in the team. The company hires smart people and gives them everything they need. Google tries to make its employees happy because believes that smart, happy people with the proper tools can achieve the best result. The company bids on atmosphere of creativity, great ideas, inspiration. What people think and want is more important than what they have done, what experience they have. Of course, such strategy requires high level of responsibility and self-motivation. Comparing with Amazon, this strategy is vey different, almost opposite. Also, the goal to make people happy influences another policy – benefits. Google provides launches for

its employees, has bigger salary margins, spends more funds on offices, provides better conditions for business trips.

Microsoft is much closer to Google than to Amazon. [3] The company provides bonuses and stock awards, investment courses, family programs. The strategy here is to make employees happy, the same as Google has. Microsoft pays attention to diversity and inclusion to make a comfortable environment for every worker.

From the candidate perspective, not only the general atmosphere in the team is important. Another significant question is: what is your work? Employees are often unhappy when they don't understand goals of the company. Also it can be frustrating when the whole department is far away from taking decisions as well as when the company works with outdated technologies.

Amazon has a decentralized system of decision making. Of course, the main decisions are centralized, but small changes are handled by smaller teams down the chain of responsibility. That allows to be more flexible and react faster on small changes on the market.

Amazon has its own possible weak sides. The company in general has a sceptical view on innovations and tends to implement new things only when they prove their usefulness. This conservative approach can slow down the company at some point. On the other hand, it allows the company to deliver more stable products. Another possible problem of the company is lack of transparency. That leads to situations when it is hard to manage teams, hard to evaluate the outcomes. When the team doesn't understand the goal, or there is misunderstanding between teams, it can negatively affect the final outcome. Basically, it breaks the rules of strategic management.

Company	Amazon	Microsoft	Google
Decision making	Decentralized	Decentralized	Centralized
Adaptation	Fast	Fast	Slow
Goal setting	Goals are clear, but available not for everyone	Goals are clear and known by everyone	Goals are clear and known by everyone
Readiness for innovations	Sceptical	High	Always ready to try

Table No. 2: Comparison of organization strategies in A-brands

Source: [1][2]

Google is more centralized company than Amazon. When the top managers make decisions to implement some changes, Google works as a well-organized company and copes with this work fast. But top managers cannot work fast with smaller challenges that happen on the market because the changes are numeric, that slows down the company.

Regarding clear goals, Google is a very transparent company. Goals are clear and available for everyone. Regarding innovations, Google tends to be the first

adopter of new things. That brings the company to the leading positions in some areas, but also can make products unstable.

Microsoft allows small teams to make small decisions as Amazon does. That helps the company to keep the fast adaptation despite its huge size. Microsoft is quite transparent for its employees; the goals are clear for the teams. Regarding innovations, Microsoft is somewhere between Amazon and Google: it appreciates innovations but cares about stability of the products.

From the analyses we can see that Amazon has hard-working culture, while Google and Microsoft have creative culture. Nowadays people consider creative culture more efficient than hardworking culture, but things are not that simple. Every approach has advantages and disadvantages.

References:

1. *Analysis of Human Resource Management on Amazon and Microsoft* [online]. [viewed 24 August 2023]. Available from: <https://www.totalassignmenthelp.com/free-sample/analysis-of-human-resource-management-amazon-and-microsoft>.
2. Bariso, J. (2021, May 30). *Life at Google Versus Life at Amazon: From Hiring to Firing (and Everything in Between)*. Inc. <https://www.inc.com/justin-bariso/life-at-google-vs-life-at-amazon-from-hiring-to-firing-and-everything-in-between.html>
3. Microsoft Careers. Home | Microsoft Careers. <https://careers.microsoft.com/v2/global/en/home.html>

CONTENT

GREETINGS

<u>Mgr. Pavel Polían</u>	<u>3</u>
---------------------------------------	-----------------

<u>Ігор Копотун</u>	<u>4</u>
----------------------------------	-----------------

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНЕ-
ВИКОНАВЧЕ ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА
КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

<u>Mgr. Pavel Polían</u>	<u>5</u>
---------------------------------------	-----------------

**THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION
CRIMES⁵**

<u>Копотун І. М.</u>	<u>10</u>
----------------------------------	------------------

НАДЗВИЧАЙНІ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ	10
---	-----------

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І
ПРАВОВИХ УЧЕНЬ; ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ; ПОЛІТОЛОГІЯ;
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА**

<u>Кононенко Т. В.</u>	<u>14</u>
------------------------------------	------------------

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: СЕКТОР БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ	14
--	-----------

<u>Єфремова Н. В.</u>	<u>18</u>
-----------------------------------	------------------

<u>Горяга О. В.</u>	<u>18</u>
---------------------------------	------------------

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО НА СВОБОДУ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ В ІСТОРИКО-ПРАВОВІЙ НАУЦІ В ОДЕСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. І.І. МЕЧНИКОВА У 40-50-х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ.....	18
---	-----------

**ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ
ПРАВО; ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

<u>Тернавська А. А.</u>	<u>22</u>
-------------------------------------	------------------

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ	22
---	-----------

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО;
ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО**

Бєлєвцев Ю. В.	27
ПРІОРИТЕТИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО КОНСАЛТИНГУ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ	27

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА; ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА,
КІБЕРБЕЗПЕКА; ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА; ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА**

Биндич В. В.	30
БЕЗПЕЧНЕ ЗБЕРІГАННЯ ДАНИХ ЗА СТАНДАРТОМ GDPR ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	30
Maksym Hirnyak	34
DIGITALIZATION RISKS FOR COUNTRIES: CHALLENGES AND STRATEGIES	34

ПСИХОЛОГІЯ; ПЕДАГОГІКА (В Т. Ч. ФІЛОЛОГІЯ)

Ella Eminova	37
Olga Kovalova	37
SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR WOMEN WHO WERE FORCED TO MIGRATE TO ENGLAND	37

ЕКОНОМІКА

Плющ А. В.	40
АНАЛИЗ РИСКОВ В ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ВОЕННОГО ВРЕМЕНИ	40

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ПРИКЛАДНА ІНФОРМАТИКА

Dmytro Levkin	45
Alexander Makarov	45
FUNCTIONALLY ORIENTED APPROACH TO SOLVING APPLIED DESIGN PROBLEMS OF BIOTECHNOLOGICAL SYSTEMS	45
Іванов М. О.	48
ЧИННИКИ ВИБОРУ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ НА БАЗІ СТВОРЕННЯ ВЕБ-ПРОЕКТУ	48
Volodymyr Kovbasiuk	52
USING IN-MEMORY DATA GRID FOR OPTIMIZING LARGE DATA SETS PROCESSING	52

Maksym Proniaiev.....	57
INFORMATION TECHNOLOGIES IN MILITARY USE: HOW UNMANNED DRONES ARE ENHANCING SITUATIONAL AWARENESS, SURVEILLANCE CAPABILITIES, AND COMBAT OPERATIONS	
	57

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ

Гремляцкий А. В.....	60
УЛУЧШЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЯ ОКУПАЕМОСТИ КОМПАНИИ С ПОМОЩЬЮ ОПТИМИЗАЦИИ СОСТАВЛЯЮЩИХ МУЛЬТИПЛИКАТОРА EV/EBITDA.....	
	60
Гуменюк Р. С.....	63
ОЦІНКА МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ У ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФРЕЙМВОРКАХ SAFe & LeSS	
	63
Ложко И. В.	65
ПОДДЕРЖАНИЕ ВЫСОКОГО УРОВНЯ МОТИВАЦИИ В ОТДЕЛЕ ПРОДАЖ.....	
	65
Луцків Т. Р.	67
СТВОРЕННЯ ПРОСТОРУ ДЛЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВИХ КОНТАКТІВ З ЦІЛЬОВОЮ АУДИТОРІЄЮ.....	
	67
Dmytro Luchynskii.....	70
IMPLEMENTATION OF NEW ORGANISATIONAL APPROACHES IN THE WORK OF PRIVATE DENTAL PRACTICE IN THE REALITIES OF MARTIAL LAW	
	70
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	73
Denys Vodolazskyi.....	73
ANALYSIS OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT FOR SUCH COMPANIES AS AMAZON, GOOGLE, MICROSOFT	
	73

Scientific publication

PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD

COLLECTION OF ABSTRACTS

**International scientific-practical conference
(Kunovice, Czech Republic, September 21-22, 2023)**

ПРОГРЕСИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Міжнародна науково-практична конференція
(Куновіце, Чеська Республіка, 21-22 вересня 2023 року)**

Under the editorship of I. Kopotun, S. Petkov, P. Polían

Signed for printing 26.09.2023

Press: Tiskárna Grafema, s.r.o., Hranice, Česká republika

Дизайн обкладинки *Тетяна Кандиба*
Технічний керівник *Юрій Кандиба*

Підп. до друку 26.09.2023. Формат 60х90/8
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 5263 від 20.12.2016.

Виготовлювач «ФОП Кандиба Т. П.»
Вул. Незалежності, 16, м. Бровари, 07400
Тел.: 067 231-02-86